

Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Рівень вищої освіти - другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Фінансово-банківська справа та страхування»

**ГРОШОВИЙ ОБОРОТ І ПУДСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
РОЗРАХУНКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

(назва дисципліни)

_____ (підпис)

Здобувача вищої освіти

Оксименко Сергій Олександрович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор

Штулер Ірина Юрївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис)

*Завідувач кафедри фінансів, обліку та
фундаментальних економічних дисциплін*

доктор економічних наук, доцент

Овчар Петро Андрійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис)

Київ – 2025

ПЛАН

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Поняття грошового обороту та системи розрахунків на підприємстві.....	7
1.2. Теоретичні основи управління грошовими потоками підприємства.....	16
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	31
2.1. Загальна характеристика підприємства та сфери його діяльності	31
2.2. Аналіз фінансового стану ТОВ «Базарен Фарма»	33
2.3. Аналіз організації управління грошовими коштами на підприємстві ...	41
Висновки до розділу 2.....	50
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗРАХУНКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	53
3.1. Обґрунтування обсягів витрат на оптимізацію грошових потоків підприємства	53
3.2. Удосконалення фінансового планування на підприємстві	67
Висновки до розділу 3.....	77
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
АНОТАЦІЇ	89
ДОДАТКИ	91

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В системі фінансового управління підприємством першочерговими є питання, пов'язані з формуванням та використанням грошових потоків, які суттєво впливають на платоспроможність та фінансову стійкість бізнесу. В теперішніх умовах розвивати бізнес в Україні – це справжній виклик. Повномасштабне вторгнення росії до України, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, вплинуло на основні джерела формування грошових коштів та зумовило зміну обсягів вибуття та надходження грошових коштів до вітчизняних виробників та постачальників. Подорожчання банківських кредитів, зростання вимог до їх отримання, зниження купівельної спроможності споживачів, скорочення надходжень грошових коштів. Також важливим фактором є демографічна ситуація в країні. За даними Міжнародної Агенції ООН у справах жінок втрата наявного населення за рахунок виїзду з України на кінець 2022 року склала 6,4 млн. осіб.

Зменшення грошових надходжень призводить до зниження вихідних грошових потоків.

Обмеженість оборотних коштів підприємства та споживачів призводить до затримки або порушення потоків надходження платежів, що в свою чергу призводить до затримки надходжень грошових коштів на інших підприємствах, що в свою чергу призводить до поширення обмежень на нові та нові підприємства, що в цілому призводить до неефективного використання грошових коштів у масштабі всієї країни.

Порушення системи розрахунків підвищує ризики успішної діяльності підприємства:

- порушення виробничих процесів;
- порушення взаємовідносин із постачальниками сировини, товарів та послуг;
- підвищення собівартості продукції;
- зростання заборгованості перед бюджетом;

- затримки з виплатою заробітної плати;
- санкції зі сторони кредиторів.

Надлишок коштів теж небажаний для підприємства, оскільки в такому випадку втрачається потенційний дохід від реінвестування коштів у виробничі процеси, власні інвестиційні проекти.

Сучасні умови функціонування вітчизняних підприємств, а також процеси, що протікають в економіці країни, що ускладнена воєнним станом, вимагають ефективного обліку та аналізу грошових коштів. На кожному підприємстві повинні створюватися всі умови для ефективного контролю за рухом грошових коштів, що визначає актуальність обраної теми.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Дослідження особливостей функціонування грошових потоків на підприємстві були у центрі уваги М.Т. Білухи, І.О. Бланка, О.Ю. Браславця, Ф.Ф. Бушніна, С.А. Єрохіна, А.А. Мазаракі, Є.В. Мниха, Л.В. Нападівської, Ю.М. Неговської, Ю.І. Осадчого, В.В. Сопко, І.К. Дрозд, О.І. Коблянської, В.І. Швеця, В.О. Шевчука та інших. Разом з тим, недосконалість практичної організації аналізу та внутрішнього контролю за грошовими потоками на підприємстві визначають доцільність дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є визначення напрямів вирішення проблемних аспектів обліку, аналізу та контролю грошових розрахунків на підприємстві, та пошуків шляхів підвищення ефективності використання коштів на підприємстві. Визначена мета викликала постановку таких завдань:

- розкрити поняття грошового обороту та системи розрахунків на підприємстві;
- дослідити теоретичні основи управління грошовими потоками підприємства;
- надати загальну характеристику підприємства - ТОВ «Валартін Фарма» та сфери його діяльності;
- провести аналіз фінансового стану ТОВ «Валартін Фарма»;

- здійснити аналіз організації управління грошовими коштами на підприємстві;
- обґрунтувати основні напрями оптимізації грошових потоків підприємства;
- запропонувати напрямки удосконалення фінансового планування на підприємстві.

Об'єктом дослідження є сукупність теоретико-практичних підходів та практичних рекомендацій до обґрунтування системи розрахунків та управління грошовими коштами на ТОВ «Валартін Фарма».

Предметом дослідження є механізми фінансового аналізу, планування, платіжної дисципліни, моніторингу та стратегічного прогнозування руху коштів на підприємстві.

Методи дослідження. У ході дослідження використано різні наукові методи, серед яких: узагальнення – при визначенні теоретичних основ управління грошовими потоками підприємства, факторів впливу на ефективність грошових потоків; системізації – при визначенні видів грошових потоків підприємства, принципів методів управління грошовими потоками; системного аналізу, фінансового аналізу – при визначенні особливостей і специфіки грошового обороту підприємства, методів готівкових і безготівкових розрахунків; формалізації, статистичний, графічний – при розрахунках показників оцінки ефективності грошових потоків ТОВ «Валартін Фарма», визначенні динаміки надходжень та витрат грошових коштів підприємства.

Основою для проведеного дослідження й розробки рекомендацій стали бухгалтерська звітність ТОВ «Валартін Фарма», результати власних наукових досліджень, матеріали економічних праць вітчизняних та зарубіжних вчених, що висвітлюють теоретичні проблеми та шляхи покращення управління грошовими потоками підприємства.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. Науковою новизною одержаних результатів є подальший розвиток теоретичних, методичних і практичних основ управління грошовими потоками на

підприємстві, удосконалення системи розрахунків. В тому числі запропоновано узагальнену класифікацію грошових потоків; визначено взаємозв'язок принципів і методів управління грошовими потоками.

Практичне значення одержаних результатів. У кваліфікаційній роботі обгрунтовано основні напрямки покращення системи розрахунків для ТОВ «Валартін Фарма» на основі впровадження оптимізації графіку платежів, складання платіжного календаря підприємства, розширення варіантів оплати для контрагентів. Проведено фінансове моделювання управління грошовими потоками ТОВ «Валартін Фарма», що сприятиме ефективності діяльності досліджуваного підприємства.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, анотацій та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 80 сторінках в комп'ютерному наборі, робота містить 10 таблиць, 18 рисунків.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття грошового обороту та системи розрахунків на підприємстві

У сучасних умовах ефективне управління грошовими потоками є вкрай важливою та актуальною задачею для менеджменту українським підприємств.

Грошові кошти (готівкові чи безготівкові) є основою для забезпечення сучасної схеми здійснення розрахункових операцій.

Поняття грошових коштів часто використовується в обліку як доходи і надходження, але зважаючи на роль грошей в економічному процесі їх варто розглядати не лише як доходи і надходження, але і як витрати й фінансові результати, адже при здійсненні розрахунків одні і ті ж грошові для дебіторів (продавців) трактуються як доходи, а для кредиторів (покущів) – як витрати. У кінцевому результаті грошові кошти забезпечують фінансовий результат [11]. Розуміння грошових коштів та їх значення представлено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Значення поняття «грошові кошти» [47]

Початково термін «грошовий потік» використовувався в процесі визначення вартості фінансових активів та оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів. Грошові кошти представляють собою кошти, а саме -

гроші, що знаходяться в касі підприємства, або на банківських рахунках, в акредитивах, у підзвітних осіб та у депозитах до запитання.

Пізніше грошові потоки набули значно ширшого значення і асоціюються як запобіжник ймовірного банкрутства та фінансового краху. Звідси постає необхідність в розробці такого підходу до управління грошовими потоками підприємства в умовах невизначеності, ризиків та, який би відповідав існуючим умовам діяльності підприємства та забезпечував би взаємозв'язок між кожним етапом управління грошовими коштами [30].

В економіці існують два способи вимірювання величини: на конкретну дату (залишок) і за певний період (потік). У першому випадку визначається стан на конкретну дату, а у другому – процес руху. Поширеними є наступні визначення грошових потоків.

Грошові потоки – це різниця між сумою грошових коштів, отриманих підприємством, та сумою виплачених ним грошових коштів за певний період.

Грошові потоки підприємства – перу грошових засобів за певний період часу. Формування грошового потоку представимо на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Формування грошового потоку за [58]

У теорії фінансів поняття різниці між сумами надходжень і виплат грошових коштів підприємства за певний період часу отримало назву – грошовий потік (від англ. Cash flow, звідси загальноприйняте позначення потоку платежів – CF). Тут слово потік як символ постійного переміщення використовується для опису суті цього явища, яке полягає в постійному русі

грошових коштів, а англійське слово «cash», що означає готівку, набуває значення отриманих грошей, які потенційно легко перевести в готівку [23].

Грошові потоки підприємств є ключовим аспектом фінансового менеджменту, від якого залежить розвиток компанії та кінцевий результат її діяльності. Збалансованість та синхронність грошових потоків є одним із важливих чинників платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Грошові потоки є важливим об'єктом фінансового планування на усіх рівнях: стратегічному, поточному, оперативному.

Маса грошей, яка знаходиться в обороті має дві форми (рис 1.3). Розмежування грошового обороту на безготівковий і готівковий є інструментом регулювання об'єкта грошового обороту – грошової маси.

Рис.1.3. Форми грошового обороту [46]

Від правильної організації грошових розрахунків в цілому залежить оперативність їх здійснення і фінансовий стан підприємства. Класифікація розрахунків представлена на рис. 1.4.

Готівкові розрахунки – це здійснення платежів підприємствами та фізичними особами між собою шляхом використання готівкових коштів. Вони можуть проводитися як за реалізовані товари, виконані роботи та надані послуги,

так і за інші операції, що не пов'язані безпосередньо з продажем продукції чи майна.

Безготівкові розрахунки передбачають проведення платежів за товари, послуги та інші фінансові зобов'язання без використання готівки. Замість цього грошові кошти перераховуються з рахунку платника на рахунок отримувача через банківські установи.

Рис.1.4. Класифікація грошових розрахунків [10]

Розрахунки за товарними операціями охоплюють платежі, пов'язані з оплатою отриманих товарів, матеріальних ресурсів та наданих послуг. Вони складають основну частку платіжного обороту.

Розрахунки за нетоварними операціями включають платежі до бюджету, внески на соціальне та майнове страхування, погашення кредитів і відсотків,

сплату штрафів, пені та інших фінансових санкцій за порушення платіжної дисципліни.

Місцеві розрахунки здійснюються між підприємствами та організаціями, що обслуговуються однією або кількома місцевими філіями банку. Вони складають понад 45% від загального обсягу платежів за товари та послуги та понад 80% у нетоварних розрахунках.

Міжміські розрахунки – це платежі між підприємствами, які обслуговуються банківськими установами, що знаходяться в різних містах або населених пунктах.

Вимоги до системи безготівкових розрахунків наступні:

- 1) забезпечувати своєчасне отримання постачальником коштів за поставлену продукцію або виконані послуги;
- 2) надавати покупцю можливість контролю виконання постачальником умов договору щодо постачання товарів і послуг;
- 3) забезпечити створення і функціонування механізму банківського контролю для своєчасної та повної оплати продукції та послуг.

Нами виділено наступні принципи організації безготівкових розрахунків.

1. Принцип самообраності платника. Кожен має право самостійно обирати банк для відкриття рахунків та виконати функції безготівкових розрахунків.
2. Принцип невідкладності. Платежі зазвичай здійснюються одразу після відвантаження товарів чи надання послуг або одночасно з ними.
3. Принцип ініціативності платника. Усі розрахунки проводяться через банківські установи під їхнім контролем і виконуються лише за ініціативою платника за умови наявності достатніх коштів або доступу до банківського кредитування.
4. Принцип відповідності. Використання грошових коштів має відповідати встановленому цільовому призначенню.
5. Принцип стандартизації. Розрахунки здійснюються на підставі встановлених стандартних розрахунково-платіжних документів.

Таким чином, ефективна організація розрахунків, як готівкових, так і безготівкових, є важливою умовою забезпечення фінансової дисципліни підприємств та стабільності грошового обороту.

Класифікація безготівкових розрахунків подана на рис 1.5.

Рис.1.5. Класифікація безготівкових розрахунків [10]

Так, безготівкові розрахунки класифікуються залежно від призначення платежу, місця проведення, способу реалізації та отримання коштів. За призначенням платежу: розрахунки за товарними операціями (платежі, пов'язані з оплатою товарів, послуг та матеріальних ресурсів) і розрахунки за нетоварними операціями (включають податкові платежі, соціальні відрахування, погашення кредитів, штрафи та інші фінансові зобов'язання). За місцем проведення: внутрішні (здійснюються між суб'єктами господарювання в межах однієї країни) і міждержавні – охоплюють міжнародні платежі між підприємствами, розташованими в різних країнах. За способом реалізації: прямі (платежі, що здійснюються безпосередньо між платником та отримувачем без участі посередників) і транзитні (проводяться через проміжні рахунки або посередницькі установи). За способом отримання платежу: гарантовані (платежі,

виконання яких забезпечене гарантіями банку або іншими фінансовими інструментами) і негарантовані (здійснюються без попереднього підтвердження гарантії платежу, що може містити певні ризики для отримувача коштів).

Така класифікація допомагає систематизувати та ефективно управляти процесами безготівкових розрахунків у різних сферах діяльності.

Внутрішні (внутрішньодержавні) безготівкові розрахунки здійснюються в межах однієї держави між резидентами (юридичними та фізичними особами, що мають реєстрацію та ведуть діяльність на території цієї держави). Такі операції регулюються національним законодавством та нормативними актами центрального банку (Національного банку України).

Основними формами внутрішніх безготівкових розрахунків є такі.

– Платіжні доручення – найбільш поширений вид безготівкових платежів, коли платник доручає своєму банку переказувати певну суму коштів на рахунок отримувача.

– Платіжні вимоги-доручення – комбінована форма розрахунків, коли отримувач коштів сам ініціює платіж, а платник підтверджує його здійснення.

– Чеки – платіжні розпорядження платника банку про виплату певної суми з його рахунку.

– Акредитиви – форма розрахунків, що гарантує отримання коштів після виконання певних умов.

– Векселі – боргові зобов'язання, що підтверджують зобов'язання платника здійснити платіж у певний термін.

– Пряме дебетування – автоматичне списання коштів з рахунку платника на користь отримувача за попередньою домовленістю (використовується, наприклад, для комунальних платежів).

– Електронні платежі (миттєві перекази, розрахунки через інтернет-банкінг, мобільні додатки, QR-коди) – швидкі безготівкові розрахунки, які здійснюються через системи банківських переказів або фінтех-сервіси.

Міждержавні (міжнародні) безготівкові розрахунки проводяться між суб'єктами господарювання, банками та фінансовими установами різних держав.

Вони здійснюються через міжнародні платіжні системи та регулюються як національними законодавствами країн, так і міжнародними угодами, стандартами та правилами. Особливостями міжнародних безготівкових розрахунків є такі:

- використання іноземної валюти або міжнародних платіжних одиниць (наприклад, долар США, євро, юань, СПЗ – спеціальні права запозичення);
- необхідність конвертації валют через банки або платіжні системи;
- дотримання міжнародних стандартів і правил, встановлених SWIFT, IBAN, SEPA, ISO 20022;

- наявність регулювання з боку національних центральних банків, міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світового банку) та законодавства країн-учасниць.

Основні форми міжнародних безготівкових розрахунків є наступні.

Банківський переказ через SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications) – глобальна мережа фінансових телекомунікацій, яка забезпечує надійну передачу платіжних документів між банками в різних країнах.

Міжнародні іпретражені – форма гарантійних платежів, широко використовується в міжбанківській сфері.

Документарне інкасо – процес, у якому банк отримувача коштів виконує платіж лише після надання відповідних товаросупровідних документів.

SEPA (Single Euro Payments Area) – система єдиних європейських платежів у євро, що діє в країнах ЄС.

IBAN (International Bank Account Number) – міжнародний стандарт банківських рахунків, що полегшує здійснення міжнародних платежів.

Кредитні картки міжнародних платіжних систем (Visa, MasterCard, UnionPay) – використовуються для безготівкових платежів між фізичними та юридичними особами.

Криптовалютні транзакції – все більш популярна форма міжнародних розрахунків, що використовується в транснаціональному бізнесі.

Міжнародні безготівкові розрахунки регулюються міжнародними угодами та нормами Базельського комітету, Європейського центрального банку (ЄЦБ), Федеральної резервної системи США (FRS), Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Правильна організація розрахунків потребує суворого додержання фінансової дисципліни (рис. 1.6), вчасної сплати боргів по зобов'язаннях та забезпечення надходжень за реалізовану продукцію та надані послуги.

Розрахункова платіжна дисципліна – це дотримання підприємствами, організаціями, банками та іншими суб'єктами господарювання встановлених правил, строків і умов проведення розрахунково-платіжних операцій. Вона забезпечує своєчасне виконання зобов'язань між контрагентами, сприяє стабільності фінансової системи та уникненню заборгованостей.

Рис.1.6. Розрахункова платіжна дисципліна [54]

Недотримання розрахункової дисципліни має негативні наслідки для підприємств, такі як прострочення платежів (затримки у виконанні фінансових зобов'язань перед постачальниками, працівниками або бюджетом); заборгованість між контрагентами (накопичення боргів, що може призвести до ланцюгової реакції фінансових проблем у бізнес-середовищі); несанкціоноване використання кредитних ресурсів (прострочення погашення кредитів або невиконання договірних умов щодо фінансування); порушення законодавчих

норм (уникнення податкових платежів, незаконне використання коштів, фінансові махінації).

Для підвищення рівня розрахункової дисципліни застосовуються законодавче регулювання, банківський контроль, систему штрафів та пені, факторинг і страхування ризиків, а також рейтингові системи, що впливає на репутацію підприємства та доступність кредитних ресурсів.

Таким чином високий рівень дисципліни сприяє стабільному функціонуванню підприємства, зменшенню ризиків заборгованості та забезпеченню довіри між контрагентами. Недотримання платіжної дисципліни може призвести до фінансових проблем, порушення договірних відносин та зниження економічної активності.

1.2. Теоретичні основи управління грошовими потоками підприємства

Управління грошовими потоками є одним із ключових завдань для підприємства, оскільки керівники мають займатись їх прогнозуванням та контролем. Вони визначають, де знаходяться фінансові ресурси від інфляції, забезпечити стабільність операційної діяльності та зберегти репутацію надійного бізнес-партнера. Водночас важливо уникати надмірного накопичення грошових коштів, адже їх можна спрямувати на короткострокові інвестиції, що сприятиме отриманню додаткового прибутку в майбутньому.

Ефективність діяльності підприємства безпосередньо залежить від якості організації управління грошовими потоками. Система управління грошовими потоками розробляється для реалізації короткострокових і стратегічних планів підприємства, підтримки його платоспроможності та фінансової стійкості, оптимізації використання активів і джерел фінансування, а також мінімізації витрат, пов'язаних із фінансуванням господарської діяльності.

Фінансова рівновага підприємства є основою його сталого розвитку та економічного зростання. Вона має поєднуватися з досягненням головної

стратегічної мети – збільшення вартості підприємства, основним чинником формування якої є ефективне управління грошовими потоками [39]. Отже, ефективне управління грошовими потоками має вирішальне значення для діяльності підприємства. Воно є невід'ємною частиною тактичного рівня фінансової політики підприємства, забезпечуючи стабільність, ліквідність і фінансову стійкість.

Фінансові ресурси, які відносяться до сфери розподілу, відіграють ключову роль у процесах відтворення та є основою системи управління матеріальними й грошовими потоками підприємства. Оскільки фінансові ресурси перебувають у постійному русі, їх регулювання здійснюється в межах фінансового менеджменту.

Грошові потоки підприємства як об'єкти управління формуються внаслідок здійснення різних господарських і фінансових операцій підприємством. У такому разі суб'єктом управління виступає фінансова служба. Склад такої служби та її чисельність визначаються розмірами підприємства, його організаційною структурою, обсягом фінансових операцій та сферою, напрямками діяльності.

Залежно від розміру підприємства існують [18] різні структури фінансової служби. У малих підприємствах головний бухгалтер часто виконує функції керівника фінансового та фінансового відділів одночасно.

У середніх підприємствах створюються окремі підрозділи – бухгалтерія, відділ фінансового планування та оперативного управління.

У великих підприємствах структура фінансової служби значно розширюється. Під керівництвом фінансового директора функціонують бухгалтерія, відділи фінансового планування та оперативного управління, аналітичний відділ, а також відділи, що займаються цінними паперами та валютними операціями.

Управління грошовими потоками ґрунтується на чіткому усвідомленні їхньої природи та економічної сутності. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 7 «Звіт про рух грошових коштів» [4] визначає грошові потоки

як надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів протягом певного періоду. Іншими словами, грошові потоки відображають рух грошових ресурсів підприємства, що виникає в результаті його господарської діяльності. Виходячи з цього, під рухом грошових коштів розуміють сукупність усіх грошових надходжень і витрат у певному інтервалі часу.

Мельник М.І., Донцова Т.М. [18] під грошовими потоками підприємства пропонують розуміти рух (надходження та вибуття) коштів через розрахункові, валютні та інші рахунки, а також касу підприємства в ході його операційної діяльності, що загалом формує фінансовий оборот.

Зважаючи на це можна сказати, що рівень стратегічного розвитку та фінансова стійкість підприємства значною мірою залежать від того, наскільки збалансованими у часі та за обсягом є грошові надходження й витрати. Висока ступінь такої синхронізації сприяє повноцінному досягненню поставлених цілей і реалізації фінансової стратегії підприємства.

І.А. Бланк [10] наголошує, що бюджетне підприємство у процесі своєї діяльності генерує безперервний рух грошових коштів у формі надходжень та витрат. Саме цей безперервний потік грошей забезпечує фінансування операцій, інвестицій та розрахунок фінансово-господарську діяльність організації і становлячи сутність грошових потоків. Таким чином, сутність грошових потоків підприємства полягає в обслуговуванні кругообігу його коштів: вони відображають мобілізацію фінансових ресурсів (через надходження від продажу товарів, послуг, позики, внески капіталу тощо) та напрямки їх використання (закупівля товарів, виплата витрат, погашення зобов'язань тощо).

Основні підходи до визначення в науковій літературі поняття «грошові потоки» подано у табл. 1.1.

Варто підкреслити, що грошові потоки виконують важливі функції у діяльності підприємства. Серед основних значень системи управління грошовими потоками дослідники виділяють такі функції [48]:

- забезпечення ліквідності та платоспроможності;
- фінансування операційного циклу;

- інвестицій та погашення боргових зобов'язань;
- оптимізація розподілу фінансових ресурсів у часі.

Таблиця 1.1

Аналіз тлумачень поняття грошового потоку [35]

Автор	Зміст поняття
1	2
К.В. Колузанов [28, с. 18]	Під загальним грошовим потоком розуміється надлишок коштів, що утворився на підприємстві в результаті всіх операцій, пов'язаних і не пов'язаних з його господарською діяльністю. Отже, грошовий потік складається з господарського залишку коштів і грошового потоку, не пов'язаного з господарською діяльністю.
О.В. Васюренко [13, с. 29]	Грошовий потік – це цілеспрямований рух, зміна (основні, оборотні гроші) фінансових ресурсів певного об'єкта господарювання, що відбувається спільно з ідентичними їм грошовими потоками
А.М. Поддєрьогін [46, с. 75]	Міра ліквідності компанії, що складається з чистого грошового потоку і безгрошових витрат таких, як амортизаційні відрахування
І.А. Бланк [10, с. 263]	Грошовий потік підприємства є сукупністю грошових потоків, що виникають у різних інтервалах цього періоду часу надходять і виплат грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з чинниками часу, ризику і ліквідності
О.О. Терещенко [53, с. 57]	Грошовий потік – це сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані з відокремленим та логічно завершеним фактом зміни власника грошових ресурсів через виконання зобов'язань між економічними агентами. Грошові потоки безпосередньо пов'язані з рухом коштів на підприємстві, який відображає надходження в розпорядження суб'єкта господарювання грошових ресурсів та їх використання.

Розглянемо детальніше види грошових потоків та яким чином підприємство може ними управляти для досягнення фінансової стійкості. Аналіз наукової літератури [23, 42, 53, 56] дозволяє виділити наступні основні види грошових потоків підприємства.

Грошові потоки підприємства класифікують за різними ознаками, це дозволяє глибше аналізувати їх структуру та ефективніше управляти ними. Так, класифікацію за процесом формування й відображення грошових потоків представлено на рис. 1.7.

Загальна класифікація грошових потоків, прийнята у фінансовому обліку [4] та аналізі, поділяє їх за видом діяльності на операційні, інвестиційні та фінансові. Такий підхід закріпленій у звітності: згідно МСБО 7 та національних П(С)БО, *операційні грошові потоки* відносять надходження і витрати коштів від основної (операційної) діяльності підприємства (виручка від реалізації товарів, оплата поставачам, виплата заробітної плати тощо), *інвестиційні* – рух коштів, пов'язаний з придбанням або реалізацією довгострокових активів, а *фінансові* – рух коштів, пов'язаний із залученням або поверненням власного та позикового капіталу (введення в обіг грошей, виплата дивидендів, внески власників).

Рис. 1.7. Класифікація грошових потоків підприємства [56]

Для підприємств, що, в тому числі, займаються виробництвом та оптовою торгівлею фармацевтичними товарами така класифікація дозволяє виокремити основні потоки від закупівлі сировини та матеріалів та продажу товарів (операційні), інвестиції, наприклад, в виробничі комплекси чи розробку нових препаратів, та залучення кредитних ліній для поповнення оборотного капіталу (фінансові).

Грошові потоки також поділяють [4] за наступними класифікаційними ознаками:

- за напрямом руху – на вхідні (приплив коштів) і вихідні (відтік коштів) потоки;
- за рівнем самостійності – на внутрішні (генеруються самим підприємством, наприклад, призначення на внутрішні (залучені ззовні – кредити, інвестиції) грошові потоки);
- за періодичністю/регулярністю – регулярні (постійно повторювані, такі як щоденні продажі, орендні платежі) та нерегулярні (одноразові або сезонні надходження/витрати);
- за тривалістю дії – коротковрокові (за правилом, до одного року) та довгострокові грошові потоки;
- за валютою – грошові потоки в національній валюті і в іноземній валюті;
- за методами обліку – валові (брутто, що враховують повний обсяг надходжень чи витрат) та чисті (нетто, розраховані як різниця між притоком і відтоком за певний період) тощо.

Кожна з цих класифікацій дає можливість оцінити грошовий обіг з різних сторін: наприклад, поділ на внутрішні та зовнішні потоки показує ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, а аналіз за видами валют – вплив валютних коливань на грошові надходження і платежі.

Специфіка діяльності підприємств – виробників фармацевтичних препаратів (реалізація готової продукції, згідно законодавства, здійснюється через ліцензованих суб'єктів господарювання – дистриб'юторів) накладає свої особливості на структуру грошових потоків. Так, для таких підприємств

характерними є значні обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості. Продаж товарів гуртом часто здійснюється з відтермінуванням платежу для дистриб'юторів, що формує відплив товару раніше надходження грошей. Відтак, істотна частина операційних грошових потоків підприємства складають кошти, очікувані від дистриб'юторів, та виплати постачальникам за закуплені матеріали та сировину.

Класифікація потоків *за суб'єктами* (потоки від постачальників, від клієнтів, від фінансових установ тощо) є важливою для аналізу: вона дає змогу оцінити, яка частка надходжень залежить від ключових клієнтів або ринків збуту, а яка – від доступності банківського фінансування.

Важливо враховувати, що деякі лікарські препарати мають сезонний характер (наприклад, ліки від жовтяни, від грипу тощо), що обумовлює сезонні коливання грошових потоків. Таким чином, класифікація за регулярністю (постійні чи сезонні грошові потоки) дозволяє прогнозувати пікові потреби в грошах і планувати резерви ліквідності.

Велике значення має також палова структура грошових потоків підприємства, якщо воно торгує товарами або працює з іноземними постачальниками. В такому випадку підприємство генерує потоки в іноземній валюті (оплати імпортованих товарів, надходження від експортних операцій), що потребує управління валютними ризиками та врахування курсових різниць.

Узагальнюючи розглянуті види грошових потоків підприємства за класифікаційними ознаками представимо на рис. 1.8. Вона включає традиційні підходи (ділення за видами діяльності відповідно до стандартів звітності) та специфічні критерії (за контрагентами, видами сезонністю, валютою тощо).

Такий багатовимірний підхід дозволяє фінансовому менеджеру виявити, які саме сегменти грошових потоків потребують особливої уваги. Наприклад, якщо аналіз показує, що найбільші відтоки припадають на певний місяць (сезон закупівлі товарів) при відтермінованих надходженнях, то це сигналізує про необхідність залучення короткострокового фінансування чи перегляду умов розрахунків.

Рис.1.8. Класифікація грошових потоків підприємства, узагальнено автором за [4, 48, 23, 31]

Відповідно, класифікація грошових потоків є підґрунтям для подальшого управління ними – планування, контролю та оптимізації.

Інформація про грошові кошти та їх рух є основою для ефективного отримання прибутку. Цією ланкою і займається облік, оскільки він надає інформацію для подальшого опрацювання [31]. Тому інформація повинна бути достовірною, та враховувати непередбачені події, потреби.

Грошові потоки залежатимуть від термінів здійснення розрахунків, особливо дебіторської заборгованості, яка «вимиває» кошти з обороту.

Важливим також є розуміння основних принципів управління грошовими потоками. Під *принципи управління грошовими потоками* розуміють [10] керівні ідеї та правила, яких слід дотримуватись для забезпечення ефективного руху і використання грошових ресурсів підприємства.

Можна визначити такі принципи на основі [46, 54]:

Принцип забезпечення ліквідності. Пріоритетним завданням фінансового менеджменту є підтримання достатнього рівня ліквідних коштів для своєчасного виконання зобов'язань підприємства. Принцип ліквідності означає, що обсяг грошових надходжень і залишків має покривати заплановані виплати, аби уникнути касових розривів та неможливості утримати достатній запас грошових коштів надає підприємству фінансову гнучкість [60] і запобігає втраті платоспроможності.

Принцип синхронізації надходжень і витрат (балансування потоків). Цей принцип передбачає узгодження у часі грошових притоків і відтоків. Ідеально, щоби пікові виплати співпадали з піковими надходженнями або були завчасно профінансовані. Це означає, наприклад, планування графіку платежів постачальникам з урахуванням періодів інкасації виручки від покупців. Принцип балансування потоків спрямований на уникнення ситуацій, коли підприємство одночасно має значні залишки невикористаних коштів (що знижує ефективність їх використання) і періоди дефіциту коштів (що змушує звертатися до позик).

Принцип оптимального використання ресурсів (ефективність) - кошти підприємства повинні працювати з максимальною віддачею. Принцип

ефективності грошових потоків означає мінімізацію зайвого резервування коштів та одночасне недопущення їх нестачі. Іншими словами, необхідно оптимізувати залишки грошей: надлишкові – інвестувати або розміщувати на депозитах для отримання додаткового доходу, а недостатні – поповнювати через кредитні лінії чи інші джерела. Орієхова К.В. і Головка О.Г. [45] вказують, що раціональний розподіл грошових коштів між операційними витратами, інвестиціями та резервами ліквідності дозволяє підвищити віддачу на вкладений капітал та забезпечити стійкість фінансового стану.

Принцип своєчасності і контрольованості. Управління грошовими потоками повинно здійснюватися проактивно, на основі планів і прогнозів, а не лише реактивно постфактум. Це означає впровадження системи планування грошових потоків (бюджетування) з розробкою платіжного календаря на майбутні періоди та моніторингу фактичного виконання планів. Сучасні підходи рекомендують [60] використовувати прогновні моделі з різними сценаріями розвитку подій, що особливо важливо для підприємств, на діяльність яких сильно впливають ринкові коливання. Принцип своєчасності також включає контроль за дотриманням позитивної дисципліни фінансовий менеджмент має вчасно виявляти можливі затримки платежів від дебіторів чи ризики прострочення власних зобов'язань та вжити превентивних заходів.

Принцип ризик-орієнтованості. Будь-які грошові потоки пов'язані з фінансовими ризиками – валютними, відсотковими, кредитними, ризиком неплатежів тощо. Отже, система управління грошовими потоками повинна враховувати і мінімізувати ці ризики. Наприклад, у гуртовій торгівлі доцільно диверсифікувати коло покупців, щоби зменшити ризик неплатежу з боку одного великого клієнта, а також використовувати страхування кредитних ризиків чи факторинг. Принцип ризик-орієнтованості вимагає створення резервів (наприклад, резервного залишку грошових коштів) на непередбачувані випадки і встановлення лімітів на використання коштів у ризикованих операціях.

На основі зазначених принципів реалізуються методи управління грошовими потоками підприємства. Під **методами** розуміють конкретні

інструменти, прийоми і процедури, що застосовуються менеджментом для планування, аналізу та регулювання руху коштів [10]. Основними методами є наступні.

Бюджетування і платіжний календар. Це метод планування полягає у складанні бюджету руху коштів (cash flow budget) на майбутній період. Бюджет відображає заплановані надходження і виплати коштів по місяцях (або тижнях) і дозволяє виявити можливі дефіцити чи надлишки коштів. На основі бюджету формується платіжний календар – графік здійснення платежів, який забезпечує своєчасність розрахунків. Використання платіжного календаря значно підвищує дисципліну платежів і дає керівництву підприємства інформацію для прийняття рішень щодо залучення короткострокових кредитів або, навпаки, тимчасового розміщення вільних коштів.

Аналіз та контроль грошових потоків. Регулярний фінансовий аналіз фактичних грошових потоків допомагає оцінити стан ліквідності та ефективність управління коштами. Застосовуються такі інструменти, як аналіз структури і динаміки грошових потоків (визначення операційних, інвестиційних, фінансових потоків), розрахунок фінансових коефіцієнтів (коефіцієнт ліквідності грошових потоків, коефіцієнт регулювання тощо). Сучасний підхід до управління грошовими потоками виходить за межі простого моніторингу притоків і відтоків – він включає оптимізацію використання наявних ресурсів та підготовку до невизначеностей. Відповідно, контроль грошових потоків передбачає постійне відстеження ключових показників (наприклад, сальдо коштів на рахунку, виконання нормативів залишку) та своєчасне коригування планів у разі відхилень.

Управління дебіторською і кредиторською заборгованістю. Цей метод є критично важливим, особливо для підприємств, діяльність яких пов'язана з оптовою торгівлею, оскільки значна частина грошових потоків прив'язана до розрахунків з покупцями та постачальниками. Управління дебіторською заборгованістю включає контроль за строками оплати покупцями, роботу з простроченими боргами, застосування системи знижок за швидку оплату або

штрафних санкцій за прострочення. Метою методу є прискорення надходжень грошей від продажу товарів. Управління кредиторською заборгованістю, навпаки, полягає у раціональному використанні відстрочки платежу постачальникам, але без втрати репутації чи додаткових витрат (наприклад, не пропустити строк, після якого нараховуються штрафи). Баланс між цими двома напрямками – ключ до оптимізації операційного грошового потоку.

Фінансування оборотного капіталу та управління резервами. У разі тимчасового браку власних коштів підприємство може використовувати зовнішні джерела: короткострокові кредити, овердрафти, факторинг, комерційний кредит від постачальників. Метод оптимізації структури фінансування грошових потоків полягає в тому, щоб залучати кошти на найбільш вигідних умовах і лише в певній необхідному для покриття розривів ліквідності. При надлишку грошових коштів застосовується протилежний підхід – тимчасово вільні кошти розміщуються на депозитних рахунках, у ліквідних фінансових інструментах або спрямовуються на дострокове погашення дорогих позик, аби зменшити витрати на обслуговування боргу.

Використання сучасних фінансових технологій. У 2020-х роках активно розвиваються електронні системи управління коштами (treasury management systems), що автоматизують управління та моніторинг грошових потоків у реальному часі [60]. Для підприємства впровадження таких систем дозволяє оперативно отримувати дані про рух коштів за всіма рахунками, прогнозувати залишки та потреби з урахуванням різних сценаріїв. Як показало кейсове дослідження впровадження системи iCashPro на одному з підприємств [60], інтеграція реального часу відстеження грошових потоків з сценарним аналізом підвищує точність прогнозів і дозволяє перейти від реактивного до проактивного управління фінансами. Іншими словами, менеджмент отримує інструмент для швидкого ухвалення рішень – наприклад, своєчасно залучити фінансування або відкласти певні витрати, побачивши прогнозований дефіцит коштів за тиждень чи місяць наперед.

Підсумовуючи вище сказане, зазначимо, що принципи і методи управління грошовими потоками тісно пов'язані між собою. Принципи визначають стратегічні орієнтири (що потрібно забезпечити: ліквідність, рівновагу, мінімізацію ризиків тощо), а методи є практичними засобами реалізації цих орієнтирів. Для підприємств, діяльність яких пов'язана зі сферою торгівлі, характерною є потреба у гнучкому управлінні грошовими потоками, адже торговельна кон'юнктура може швидко змінюватися. Тому поєднання ретельного планування (бюджетування) з гнучкими інструментами залучення коштів (кредитні лінії, факторинг) та сучасними ІТ-рішеннями дозволяє вибудовувати дієву систему фінансового контролю.

Розглянувши теоретичні основи управління грошовими потоками підприємства, можна сформулювати низку узагальнень, важливих для фінансового менеджера:

Грошові потоки виникають невід'ємним атрибутом діяльності будь-якого підприємства, а їхнє ефективне управління – запорукою фінансової стійкості. Підприємства, що оперують в процесі своєї діяльності зі значними обсягами коштів та численними контрагентами, особливо потребують чіткої організації руху грошових коштів. Сучасні дослідження підтверджують, що увага до управління грошовими потоками значно зросла останніми роками.

Поняття грошових потоків підприємства охоплює весь спектр руху грошових коштів у межах його діяльності. Це складова фінансової системи підприємства, що відображає процеси формування та використання грошових ресурсів. Сутність грошових потоків полягає у забезпеченні фінансової рівноваги підприємства шляхом своєчасного притоку коштів для фінансування потреб та контролю відтоку коштів для запобігання дефіциту.

Грошовий оборот розглядається науковцями переважно як безперервний рух грошей у готівковій та безготівковій формах, а грошовий обіг – як рух

грошей під час виконання ними функцій засобів обігу та платежу. Здійснивши аналіз понять «готівковий грошовий оборот» та «готівковий грошовий обіг», зроблено висновок, що вони в більшості випадків ототожнюються між собою та розуміються науковцями з точки зору виконання готівковими грошима функцій засобів обігу та платежу.

Розглянуто понятійний апарат та класифікацію грошових потоків на підприємстві. Визначено основні види грошових потоків: операційні, інвестиційні, фінансові, внутрішні, зовнішні та інші. Це створює основу для виявлення «вузьких місць» в обороті грошей. Для підприємств це означає можливість комплексної оцінки ефективності операційної діяльності (через показники чистого операційного потоку), залежності від зовнішнього фінансування (через частку позичених коштів у фінансових потоках) тощо.

Визначено, що управління грошовими потоками базується на дотриманні ключових принципів, таких як ліквідність, збалансованість, ефективність, своєчасність та врахування ризиків. Для забезпечення цілісного підходу до управління фінансовими потоками використовуються різні методи, серед яких основними є: планування бюджетів руху коштів; контроль дебіторсько-кредиторської заборгованості; аналіз ринку фінансових інструментів і технологій. Комплексне застосування цих підходів дозволяє підприємству оптимізувати грошові потоки, зменшити фінансові ризики та забезпечити ефективне використання ресурсів.

Отже, реалізація системи управління грошовими потоками на практиці здатна суттєво знизити ймовірність фінансових криз на підприємстві, забезпечити стабільну роботу навіть у складних ринкових умовах та підвищити економічну ефективність. Дотримання стандартів та рекомендацій (зокрема, національних положень і міжнародних стандартів щодо розкриття інформації про рух коштів) сприяє прозорості та об'єктивності оцінки грошового обороту.

Таким чином ефективне управління грошовими потоками визначається узгодженістю надходжень і витрат, забезпеченням стабільної платоспроможності підприємства та оптимальним використанням фінансових

ресурсів, що формуються як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел. Воно є ключовою складовою фінансового менеджменту, охоплюючи всі аспекти управління підприємством. Від рівня організації цього процесу безпосередньо залежать перспективи розвитку підприємства та кінцеві результати його фінансово-господарської діяльності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Загальна характеристика підприємства, сфери його діяльності

Проаналізуємо управління грошовими потоками на підприємстві на прикладі Товариства з обмеженою відповідальністю «Валартін Фарма» (далі – ТОВ «Валартін Фарма»). Спершу проаналізуємо саме підприємство та особливості сфери його діяльності.

ТОВ «Валартін Фарма» є юридичною особою, зареєстровано у 2012 році відповідно до чинного законодавства України. Основна мета ТОВ «Валартін Фарма» – задоволення потреб споживачів в безпечних, ефективних, якісних та економічно доступних препаратах.

Досліджуване підприємство діє на підставі установчих документів, затверджених засновниками (учасниками) і пов'язани з іншими господарськими структурами і громадянами як на території України, так і за кордоном (ТОВ «Валартін Фарма» будує з основними партнерами контракти, угоди).

Основними операціями підприємства є:

- виробничий комплекс;
- лабораторії контролю якості;
- центр фармацевтичних розробок;
- служба продажів і маркетингу;
- фармацевтичні склади.

Згідно статутний документів ТОВ «Валартін Фарма» має право на такі види діяльності:

- 21.20 – Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів (основний);
- 46.46 – Оптова торгівля фармацевтичними товарами;
- 70.22 – Консультування з питань комерційної діяльності й керування;

о 72.19 – Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук;

Місцезнаходження ТОВ «Валартін Фарма»: 08135, Київська обл., Києво-Святошинський район, с. Чайки, вул. Грушевського.

Підприємство працює на фармацевтичному ринку України. Аналіз цього сегменту ринку показує, що фармацевтичний ринок демонструє стійкість та адаптивність в умовах викликів, спричинених повномасштабною війною та економічними труднощами.

У 2023 р. спостерігалось відновлення галузі, що відобразилося в зростанні обсягів продажів та активізації діяльності підприємств [51]. Так, за перше півріччя 2023 р. обсяг продажу лікарських засобів зріс на 23% порівняно з аналогічним періодом 2022 р. Починаючи з березня, щомісячне зростання продажів становило близько 25% відносно показників минулого року.

Відмічається також збільшення частки вітчизняних виробників. У першому півріччі 2023 р. 38,4% лікарських засобів на ринку були українського виробництва. У грошовому вираженні частка вітчизняних препаратів зросла до 37% (порівняно з 34% у 2022 р.). Також спостерігається тенденція до відновлення аптечної мережі. Завдяки стабільній економічній ситуації у більшості регіонів, кількість працюючих аптек збільшилась, що сприяє покращенню доступності лікарських засобів для населення.

Щодо стану оптової торгівлі фармацевтичними товарами, то лідерами ринку є Компанія «Оптіма-фарм», яка стала найбільшим фармацевтичним дистриб'ютором України, оскільки «БадМ» через війну втратила склад із продукцією біля Києва [7]. Її дохід за рік упав в 1,15 рази, проте прибуток зріс у 2,8 рази. Фармацевтичні підприємства досить швидко адаптувалися до умов воєнного часу, налагодили логістику, забезпечуючи безперебійне постачання лікарських засобів.

У той же час, залишають такі виклики як зниження купівельної спроможності населення. Це призводить до зміни споживчих поведінкових моделей, зокрема, до зменшення обсягів закупівель та переходу на більш

доступні препарати. А також проблемними є логістичні та інфраструктурні питання. Руїнування складів та виробничих потужностей унаслідок воєнних дій створюють додаткові труднощі для безперервної постачання продукції.

У відповідь на ці виклики, підприємства фармацевтичного сектору активно впроваджують інновації, розвивають цифровізацію бізнес-процесів та зміцнюють співпрацю з міжнародними партнерами, що відкриває нові можливості для розвитку галузі.

Загалом, фармацевтичний ринок України демонструє стійкість та здатність до адаптації в умовах сучасних викликів, забезпечуючи населення необхідними лікарськими засобами та підтримуючи економічну стабільність країни.

2.2. Аналіз фінансового стану ТОВ «Валартін Фарма»

Проведемо фінансовий аналіз діяльності ТОВ «Валартін Фарма». Аналіз фінансового стану підприємства дозволяє детальніше оцінити його фінансову конкурентоздатність, платоспроможність, кредитоспроможність, виконання підприємством своїх зобов'язань перед державою та іншими підприємствами. Для підтримки стійкості та стабільності підприємств необхідно постійно досліджувати його фінансовий стан.

В таблиці 2.1 наведено результати розрахунків горизонтального аналізу активів ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2023 роки. Аналіз активів підприємства дозволяє оцінити динаміку змін у його фінансовому стані. Отже, маємо наступні результати щодо динаміки основних засобів. Основні засоби скорочувалися протягом 2019-2023 рр., зменшившись з 96 259 тис. грн у 2019 р. до 77 815 тис. грн у 2023 р. Найбільше падіння спостерігалось у 2023 р. (-7 493 тис. грн, або -8,78%), що може свідчити про вибуття активів, амортизацію або зниження інвестицій у довгострокові активи. Лише у 2021 р. було зафіксовано незначне зростання (+414 тис. грн, або +0,48%), але загальний тренд є негативним.

Таблиця 2.1

Горизонтальний аналіз активів ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2023 рр.

Показник, тис. грн.	Рік					Абсолютний приріст по роках				Відносний приріст по роках, %			
	2019	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
						/2019	/2020	/2021	/2022	/2019	/2020	/2021	/2022
Основні засоби	96 259	86 960	87 374	85 308	85 308	-4 951	-2 066	-7 493	-9 664	-9,66	0,48	-2,36	-8,78
Необоротні активи	118 166	115 621	114 643	148 969	154 124	-2 545	-9 478	34 326	5 805	-2,15	-8,85	29,9	3,90
Запаси	74 559	52 418	75 217	65 021	18 669	-22 141	22 199	-10 196	26 845	-29,70	43,49	-13,56	41,29
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	34 805	30 606	18 068	4 560	2 532	-16 273	-13 078	-13 508	-4 308	-12,06	-40,97	-74,76	-94,47
Інша поточна дебіторська заборгованість	104 117	134 520	135 271	134 728	177 957	28 516	-5 668	-543	-63 981	29,20	0,56	-0,40	-47,49
Оборотні активи	218 322	246 838	241 170	236 994	177 957	28 516	-5 668	-4 176	-59 037	13,06	-2,30	-1,7	-24,91
Активи	336 488	362 459	355 813	385 963	332 731	25 971	-6 646	30 150	-53 232	7,72	-1,83	8,4	-13,79

Необоротні активи у 2019-2021 рр. незначно знижувалися (з 118 166 тис. грн. у 2019 р. до 114 643 тис. грн. у 2021 р.), але в 2022 р. відбулося різке зростання до 148 969 тис. грн (+34 326 тис. грн, або +29,9%). У 2023 р. було збережено позитивну динаміку, хоча темпи зростання сповільнилися (+3,9%). Це може свідчити про нові інвестиції у 2022 р. або переоцінку активів.

Аналіз динаміки запасів показав, що у 2020 р. запаси різко скоротилися на 29,7% (-22 141 тис. грн), що може бути наслідком скорочення обсягів діяльності або оптимізації складу. У 2021 р. запаси зросли на 43,49% (+22 799 тис. грн), проте в 2022 р. знову зменшилися на 13,56%. Найбільше зростання запасів спостерігалось у 2023 р. (+41,29%), що вказує на збільшення обсягів виробництва чи торгівлі.

Дебіторська заборгованість за періодом протягом 2019-2023 рр. стрімко скорочувалася з 34 805 тис. грн у 2019 р. до 252 тис. грн у 2023 р. Найзначніше зменшення відбулося у 2022 р. (-74,76%), що може свідчити про ефективну політику щодо стягнення боргів або відмову від відстрочення платежів для клієнтів. Але насправді змінити у чільності під впливом повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну.

Інша поточна дебіторська заборгованість у 2020 р. значно зросла (+29,2%), що може бути пов'язано із збільшенням операційної діяльності або наданням відстрочених платежів. Протягом 2021-2022 рр. дебіторська заборгованість залишалася стабільною, але у 2023 р. спостерігалось різке зниження на 63 981 тис. грн (-47,49%). Це може бути пов'язано з поверненням боргів або зміною політики кредитування контрагентів.

Динаміка оборотних активів наступна. У 2020 р. зросли на 13,06%, але з 2021 р. по 2023 р. спостерігалось поступове зниження. Найбільше скорочення відбулося у 2023 р. (-24,91%), що може вказувати на зменшення ліквідності або оптимізацію оборотних коштів.

Загальна сума активів підприємства зростала до 2022 р. (до 385 963 тис. грн.), у 2023 р. значно скоротилася до 332 731 тис. грн. (-13,79%). Загальне

скорочення на -94,47% за п'ять років може бути позитивним фактором для ліквідності підприємства.

На рис. 2.1 представлено наглядно динаміку активів ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2023 рр.

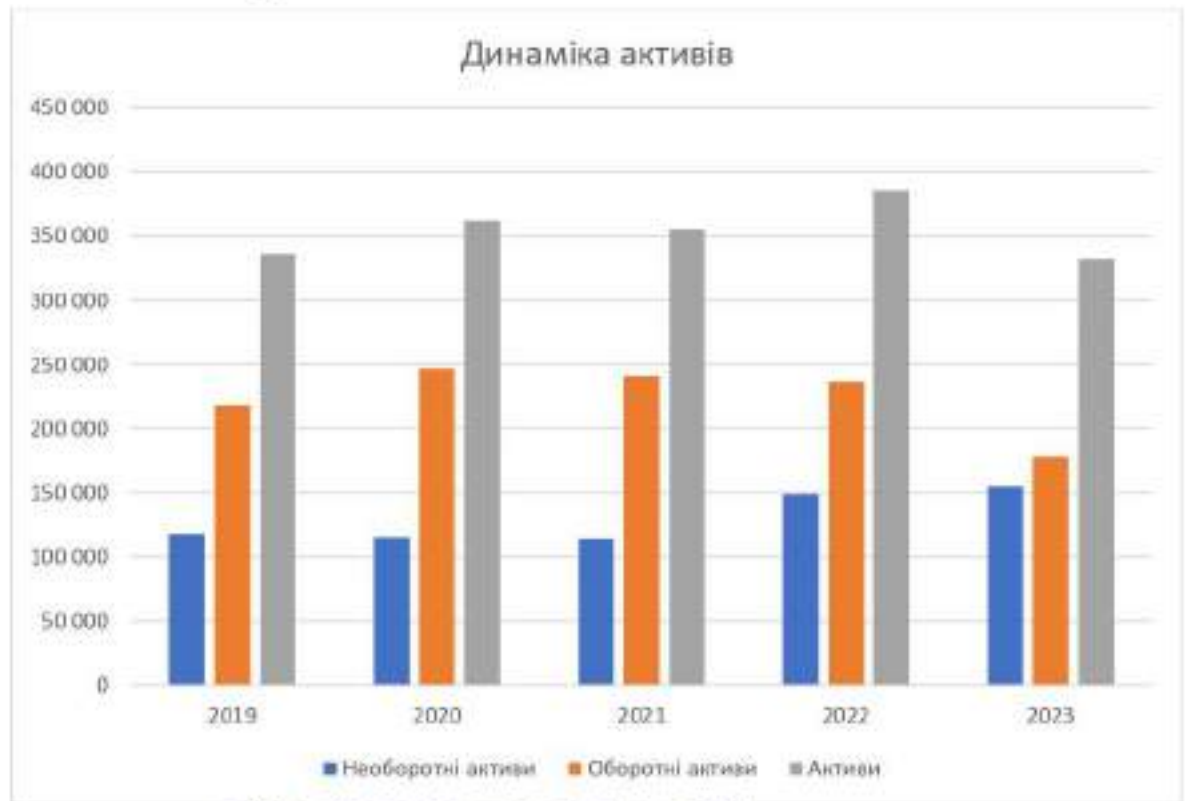

Рис. 2.1. Динаміка активів ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Спостерігається посилення господарського потенціалу ТОВ «Валартін Фарма», на що вказує збільшення суми активів на 7,72% у 2020 р. та 8,4% у 2022 р. Тобто у підприємства збільшується обсяг наявного у розпорядженні майна. Збільшення суми балансу зумовлене зростанням оборотних активів (+13,06%) у 2020 р., та зростанням необоротних активів (+29,9%) у 2022 р.

Проведемо горизонтальний аналіз пасивів (джерел фінансування активів), вихідні дані для якого подано у таблиці 2.2.

Зареєстрований (пайовий) капітал залишався незмінним протягом усього періоду 2019-2023 рр. на рівні 170 000 тис. грн. Це свідчить про відсутність додаткових емісій акцій або внесків від власників.

Нерозподілений прибуток (*НП*) зростає щорічно, що є позитивним фактором для фінансової стійкості підприємства. Він збільшився з 51 662 тис. грн. у 2019 р. до 124 930 тис. грн. у 2023 р.:

за 2020 р.: $НП_{2020} = +38\,286$ тис. грн (+74,1%)

за 2021 р.: $НП_{2021} = +11\,671$ тис. грн (+13,0%)

за 2022 р.: $НП_{2022} = +5\,243$ тис. грн (+5,2%)

за 2023 р.: $НП_{2023} = +18\,068$ тис. грн (+16,9%)

Такий тренд свідчить про накопичення прибутку підприємством і відсутність значних збитків.

Таблиця 2.2

Вихідні дані для горизонтального аналізу пасивів ТОВ «Валартін»

Період: 2019 – 2023 рр.

Показник	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Зареєстрований (пайовий капітал)	170 000	170 000	170 000	170 000	170 000
Нерозподілений прибуток (непокривлений збиток)	51 662	90 947	619	106 862	124 930
Власний капітал	221 662	260 947	291 662	294 910	310 983
Довгострокові зобов'язання	49 127	38 598	39 881	17 322	5 376
Короткострокові зобов'язання	89 851	80 357	64 151	91 053	21 748
БАЛАНС	336 488	362 459	355 813	385 963	332 731

Загальний власний капітал підприємства зріс на 26,4% за 5 років – з 221 662 тис. грн. у 2019 р. до 310 983 тис. грн. у 2023 р. Це вказує на підвищення фінансової стійкості та можливе зменшення залежності від зовнішнього фінансування.

У 2019 р. ТОВ «Валартін Фарма» мало довгострокові зобов'язання у розмірі 743 тис. грн, але починаючи з 2020 р. вони зникли. Це може свідчити про погашення довгострокових кредитів або відмову від залучення додаткових позик.

Щодо короткострокових зобов'язань, то заборгованість за товари, роботи, послуги різко скоротилася – з 49 127 тис. грн у 2019 р. до 5 376 тис. грн у 2023 р. Це може означати:

- покращення платіжної дисципліни підприємства;
- перехід на більш швидку оплату постачальникам без відстрочення платежів;
- зменшення закупівель або скорочення діяльності.

Найбільше зниження відбулося у 2022 р. (-22 559 тис. грн) та у 2023 р. (-11 946 тис. грн). Загальна сума короткострокових зобов'язань (КЗ) зменшилася більш ніж у 4 рази за період 2019-2023 роки.

у 2019 р. $KZ_{2019} = 89\,151$ тис. грн

у 2020 р. $KZ_{2019} = 80\,157$ тис. грн (-10,1%)

у 2021 р. $KZ_{2019} = 5\,111$ тис. грн (-24,2%)

у 2022 р. $KZ_{2019} = 91\,927$ тис. грн (-4,2%)

у 2023 р. $KZ_{2019} = 2\,481$ тис. грн (-97,2%)

Значне зменшення у 2023 р. свідчить про зниження кредиторської заборгованості та покращення фінансової стабільності.

Аналіз балансу підприємства показав спершу зростання з 336 488 тис. грн. (у 2019 р.) до 385 963 тис. грн. (у 2022 р.), але у 2023 р. скоротився до 332 731 тис. грн. (-13,8%). Це може бути наслідком: зменшення активів (що підтверджує аналіз активів у табл. 2.1); скорочення боргового фінансування; оптимізації зобов'язань.

Динаміку фінансового результату та доходу від реалізації для ТОВ «Валартін Фарма» представлено на рис. 2.2.

Сума чистого прибутку підприємства є додатною, що вказує на продуману бізнес-модель. У 2020 р. відбулося зниження чистого доходу від реалізації

товарів та послуг на 14,63%, що свідчить про необхідність підвищення ефективності діяльності підприємства.

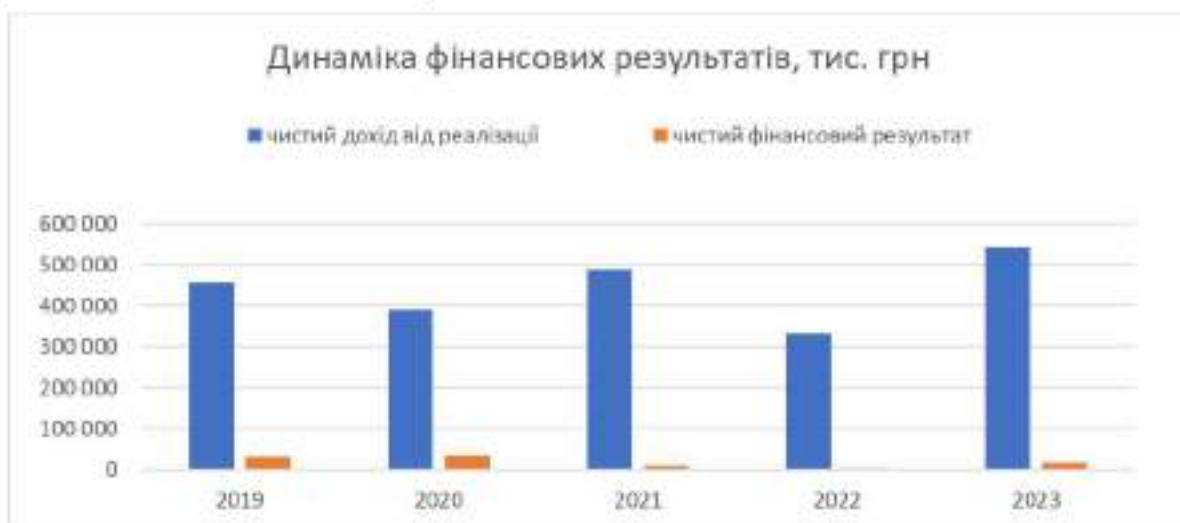

Рис. 2.2. Динаміка фінансових результатів ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2023 рр., тис. грн.

У 2021 р. відбулося збільшення чистого доходу від реалізації товарів та послуг, що показує здатність менеджменту підприємства досягати поставлених цілей.

Наглядно співвідношення джерел фінансування ТОВ «Валартін Фарма» в динаміці показано на рис.

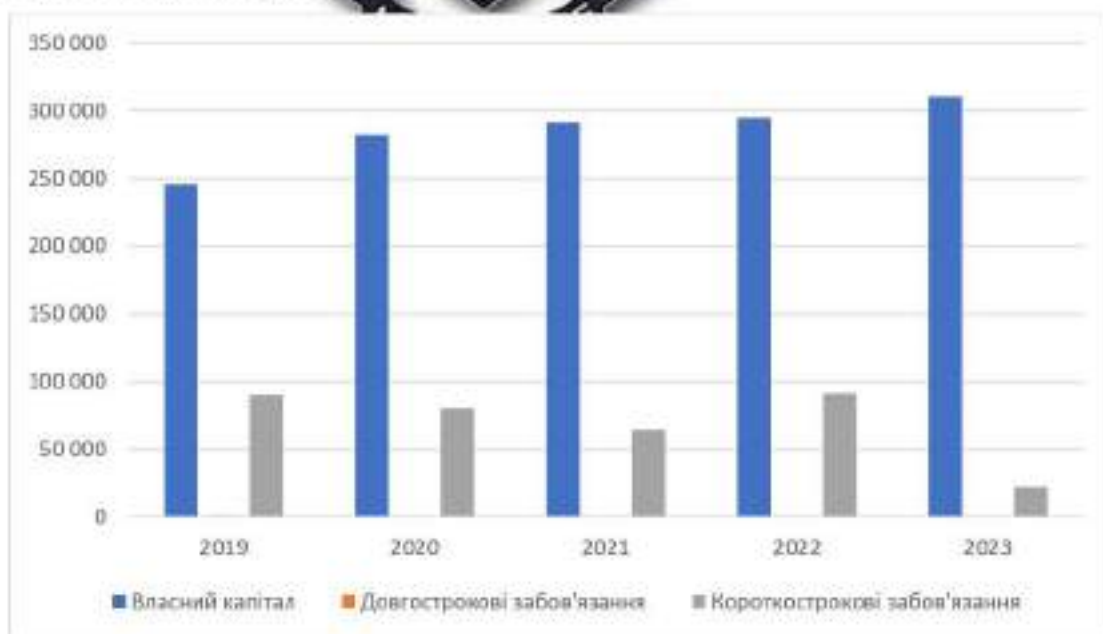

Рис. 2.3. Динаміка джерел фінансування ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Аналіз свідчить про наступне. Збільшується сума наявних джерел фінансування для залучення активів, що зумовлено зростанням власного капіталу. Скорочення загальної суми зобов'язань призводить до підвищення незалежності від зовнішніх постачальників фінансових ресурсів, хоча стримує більш повне розкриття наявного потенціалу компанії.

У 2022 р. діяльність ТОВ «Валартін Фарма», як і діяльність інших українських підприємств, зазнала та продовжує зазнавати впливу невизначеності, спричиненої повномасштабною збройною агресією та вторгненням військ росії на територію України. Фармацевтичний ринок України за підсумками 2022 р. скоротив свій обсяг на 13% порівняно з 2021 р. у гривневому вимірі і на 26% у доларовому еквіваленті.

У 2023 р. економіка України адаптувалася до функціонування в умовах воєнного стану. Фармацевтичний ринок України продемонстрував відновлення і зріс на 25% у гривневому вимірі і на 9% в доларовому еквіваленті, порівняно з 2022 р.

Управлінський персонал вживає належних заходів на підтримку стабільної роботи підприємства в неоптимальних економічних обставинах, однак загальна невизначеність, викликана воєнними діями на території України може спричинити негативний вплив на результати діяльності та фінансовий стан, характер та наслідки якого наразі визначити неможливо.

За проведеним аналізом можна розглядати наступні рекомендації щодо поліпшення фінансового стану ТОВ «Валартін Фарма».

Збільшити інвестиції у розвиток: оскільки основні засоби та активи скорочуються, підприємству слід розглянути можливості оновлення та модернізації.

Оптимізувати структуру капіталу: підприємство покладається переважно на власний капітал, тому можна розглянути варіант залучення помірною зовнішнього фінансування для розширення.

Контролювати динаміку зобов'язань: незважаючи на позитивне скорочення боргів, важливо утримати баланс між ліквідністю та ефективністю використання капіталу.

Загалом, аналіз показує стабілізацію фінансового стану підприємства, збільшення власного капіталу та зменшення боргового навантаження, що є позитивними факторами для його майбутнього розвитку.

2.3. Аналіз організації управління грошовими коштами на підприємстві

Для складання і подання звітності ТОВ «Валартін Фарма» використовує первинні документи – рахунки-фактури, акти приймання-передачі наданих послуг, акти виконаних робіт, накладні тощо. Всі господарські операції відображаються в регістрах бухгалтерського обліку на основі первинних документів.

Господарські операції відображаються в регістрах бухгалтерського обліку за той звітний період, в якому вони відбулися. Інформація про господарські операції підприємства за звітний період (місяць, квартал, рік) з облікових регістрів є основою для складання фінансової звітності. Фінансова звітність підприємства ведеться згідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, загальноприйнятих в Україні та відповідає вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV щодо складання фінансової звітності.

Проаналізуємо складові доходів підприємства та витрат, що понесені для їх отримання, оскільки саме в процесі їх порівняння визначаються фінансові результати діяльності. Оцінка структури доходів і витрат, а також відстеження їх змін, дозволяє оцінити обґрунтованість витрат у контексті отриманих доходів.

Здійснено аналіз структури та змін доходів ТОВ «Валартін Фарма», отриманих у 2019-2023 рр., ґрунтуючись на даних Звіту про фінансові результати (Дод. А, Дод. Б, Дод. В, Дод. Г).

Результати проведених розрахунків представимо в таблицях 2.3-2.6.

Таблиця 2.3

Аналіз структури доходів ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2020 рр.

Показник	2019 рік		2020 рік		Абс. приріст	Відн. приріст, %
	тис. грн	вага, %	тис. грн	вага, %		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	456 877	100	390 044	100	-66 833	-14,62
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	(205 308)	44,9	(147 073)	37,7	-58 235	-7,23
Валовий прибуток	251 569	55,1	242 971	62,3	-8 598	7,23
Інші операційні доходи	2 300	0,5	1 116	0,5	-984	-0,15
Адміністративні витрати	(84 981)	18,8	(62 344)	15,9	2 562	3,81
Витрати на збут	(11 200)	2,4	(100 667)	25,8	-16 214	0,23
Фінансовий результат від операційної діяльності	43 230	9,5	43 169	11,1	-61	1,61
Фінансові витрати	(7 968)	1,7	(5 080)	1,3	-2 888	-0,44
Фінансовий результат до оподаткування	40 595	8,9	44 138	11,3	3 543	2,43
Чистий фінансовий результат	33 566	7,3	36 208	9,3	2 642	1,94

Таблиця 2.4

Аналіз структури доходів ТОВ «Валартін Фарма» за 2020-2021 рр.

Показник	2020 рік		2021 рік		Абс. приріст	Відн. приріст, %
	тис. грн	вага, %	тис. грн	вага, %		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	390 044	100	488 931	100,0	98 887	+25,35
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	(147 073)	37,7	(181 845)	37,2	34 772	-0,51
Валовий прибуток	242 971	62,3	307 086	62,8	64 115	0,51
Інші операційні доходи	1 316	0,3	482	1,3	4 666	0,86
Адміністративні витрати	(66 487)	17,0	(165 656)	26,9	45 008	4,71
Витрати на збут	(12 457)	3,2	(743)	24,9	21 076	-0,91
Фінансовий результат від операційної діяльності	43 169	11,1	48 680	10,0	5 511	-1,11
Фінансові витрати	(5 080)	1,3	(4 064)	0,8	-1 016	-0,47
Фінансовий результат до оподаткування	44 138	11,3	18 882	3,9	-25 256	-7,45
Чистий фінансовий результат	36 208	9,3	9 560	2,0	-26 648	-7,33

Таблиця 2.5

Аналіз структури доходів ТОВ «Валартін Фарма» за 2021-2022 рр.

Показник	2021 рік		2022 рік		Абс. приріст	Відн. приріст, %
	тис. грн	вага, %	тис. грн	вага, %		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	488 931	100	333 645	100,0	-155 286	-31,76
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	(181 845)	37,2	(110 782)	33,2	-71 063	-3,99
Валовий прибуток	307 086	62,8	222 863	66,8	-84 223	3,99
Інші операційні доходи	6 821	1,4	757	1,7	-725	0,40
Адміністративні витрати	(15 626)	3,2	(19 151)	26,7	-42 505	-0,21
Витрати на збут	(15 743)	3,2	(68 513)	20,8	-52 250	-4,07
Фінансовий результат від операційної діяльності	48 680	10,0	53 381	16,0	4 701	6,04
Фінансові витрати	(4 064)	0,8	(7 095)	2,1	3 031	1,30
Фінансовий результат до оподаткування	18 882	3,9	12 753	3,8	-6 129	-0,04
Чистий фінансовий результат	9 560	2,0	3 026	0,9	-6 534	-1,05

Таблиця 2.6

Аналіз структури доходів ТОВ «Валартін Фарма» за 2022-2023 рр.

Показник	2022 рік		2023 рік		Абс. приріст	Відн. приріст, %
	тис. грн	вага, %	тис. грн	вага, %		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	333 645	100	542 425	100	208 780	-62,57
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	(110 782)	33,2	(168 859)	31,1	58 077	-2,07
Валовий прибуток	222 863	66,8	373 566	68,9	150 703	2,07
Інші операційні доходи	5 751	1,7	740	0,9	-1 017	-0,85
Адміністративні витрати	(9 121)	2,7	(27 837)	33,0	89 686	6,25
Витрати на збут	(19 231)	5,7	(34 848)	19,2	34 855	-1,59
Фінансовий результат від операційної діяльності	53 381	16,0	78 749	14,5	25 368	-1,48
Фінансові витрати	(7 095)	2,1	(5 884)	1,1	-1 211	-1,04
Фінансовий результат до оподаткування	12 753	3,8	31 522	5,8	18 769	1,99
Чистий фінансовий результат	3 026	0,9	16 554	3,1	13 528	2,14

Аналіз структури доходів підприємства за 2019-2023 рр. дозволяє виявити ключові тенденції та зміну фінансових показників. На основі проведених розрахунків можна відмітити певні тенденції.

У 2020 р. відбулося значне скорочення чистого доходу на 14,62% (з 456 877 тис. грн. у 2019 р. до 390 044 тис. грн. у 2020 р.). У 2021 р. дохід різко зріс на 25,35%, досягнувши 488 931 тис. грн. Це свідчить про відновлення обсягів продажів після падіння у 2020 р. У 2022 р. спостерігалось різке падіння доходу на 31,76% – до 333 645 тис. грн. Це є наслідком зовнішніх економічних і ринкових факторів через повномасштабне вторгнення. У 2023 р. ТОВ «Валартін Фарма» змогло відновити і навіть значно перевищити показники попередніх років, збільшивши дохід на 62,57% (542 425 тис. грн).

Отже, динаміка доходу характеризується значними коливаннями, що вказує на нестабільність у діяльності підприємства. Однак у 2023 році ТОВ «Валартін Фарма» досягло рекордного рівня виручки.

У 2020 р. собівартість власної продукції знизилася на 7,23%, що свідчить про ефективне управління витратами. У 2021 р. собівартість зросла на 23,63%, але її частка у доході лише зменшилася (з 37,7% до 37,2%), що вказує на підвищення маржинальності. У 2022 р. собівартість значно зменшилася на 39,08% (до 110 782 тис. грн), що може свідчити про оптимізацію витрат або скорочення обсягів виробництва. У 2023 р. собівартість зросла на 52,42% (до 168 859 тис. грн), але частка у доході зменшилася до 31,1%, що означає збільшення валової рентабельності.

Отже, загальна тенденція показує зменшення частки собівартості у доході, що позитивно впливає на фінансові результати підприємства.

Незважаючи на падіння доходу у 2020 р., валовий прибуток ТОВ «Валартін Фарма» зменшився лише на 3,41%, що свідчить про ефективний контроль собівартості. У 2021 р. валовий прибуток значно зріс на 26,39% (до 307 086 тис. грн), що позитивно позначилося на фінансових показниках підприємства. У 2022 р. валовий прибуток скоротився на 27,42%, що було наслідком зменшення доходів. У 2023 р. відбулося різке зростання валового прибутку на 67,63% (до 373 566 тис. грн).

Отже, збільшення валового прибутку у 2023 р. є важливим позитивним фактором, що свідчить про високу ефективність підприємства у формуванні прибутковості.

Аналіз операційних витрат (адміністративні витрати та витрати на збут) показав наступне. Адміністративні витрати зростали майже щороку, особливо у 2023 р., коли вони збільшилися на 89 686 тис. грн (+6,25% до загального доходу). Витрати на збут мали нестабільну динаміку: у 2021 р. вони зросли на 20,93%, у 2022 р. впали на -42,89%, а у 2023 р. знову зросли на 50,15%.

Отже, ТОВ «Валартін Фарма» значно збільшило адміністративні витрати у 2023 р., що може свідчити про інвестиції в управлінський персонал або розширення діяльності.

У 2020 р. підприємство зросло за станом прибутку до оподаткування на 8,73%. У 2021 р. цей показник знизився на 57,22% (до 18 882 тис. грн), що свідчить про зростання витрат. У 2022 р. фінансовий результат зменшився на 32,47%, що є негативним сигналом. У 2023 р. прибуток до оподаткування зріс на 147,18% (до 31 522 тис. грн).

Отже, у 2023 році підприємство суттєво покращило свої фінансові показники, вийшовши з кризи 2021-2022 років.

У 2020 р. чистий прибуток зріс на 7,86%, що свідчить про успішне управління витратами. У 2021 р. відбулося різке падіння чистого прибутку на 73,62%, що свідчить про фінансові труднощі підприємства. У 2022 р. прибуток скоротився ще на 68,35%, до 3 026 тис. грн. У 2023 році ТОВ «Валартін Фарма» суттєво покращило свої фінансові показники, збільшивши прибуток на 446,98% (до 16 554 тис. грн).

Отже, підприємство відновило прибутковість після складного періоду 2021-2022 років, що є позитивною тенденцією.

Перед початком аналізу організації управління грошовими коштами на підприємстві потрібно бути впевненим у достовірності даних Звіту про фінансові результати, відповідності встановленому порядку розрахунків показників

прибутку та всіх вихідних складових (зокрема, чистого доходу від продажу продукції, собівартості реалізованої, тощо).

ТОВ «Валартін Фарма» щороку проходить аудиторську перевірку фінансової звітності. Аудит проводиться відповідно до Міжнародних стандартів аудиту (МСА) [62], Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [1], Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2].

Під час аналізу слід насамперед оцінити рівень і зміни фінансових результатів, дослідити структуру прибутку за звітний період (здійснивши вертикальний аналіз), вивчити зміну окремих складових та їхній вплив на загальну суму прибутку, а також оцінити динаміку темпів зростання прибутку в розрізі окремих його складових (горизонтальний аналіз). Особливу увагу потрібно приділити динаміці прибутку, оскільки вона відображає його розвиток протягом часу.

Проаналізуємо рентабельність підприємства за допомогою нижченаведених показників:

1. *Загальна рентабельність активів* – розраховується як відношення чистого прибутку до вартості всіх активів підприємства.
2. *Рентабельність необоротних активів*, для розрахунку якої береться тільки вартість необоротних активів підприємства.
3. *Рентабельність оборотних активів*, для розрахунку якої береться тільки вартість оборотних активів підприємства.
4. *Рентабельність власного капіталу* – розраховується як відношення суми чистого прибутку до суми власного капіталу.
5. *Рентабельність продажів (валовий прибуток)* – розраховується як відношення валового прибутку до виручки від реалізації.
6. *Рентабельність продажів (чистий прибуток)* – розраховується як відношення чистого прибутку до виручки від реалізації.
7. *Рентабельність продажів (ЕВІТ)* – розраховується як відношення фінансового результату до оподаткування до виручки від реалізації.

На рис. 2.4 представлено співставлення рентабельності активів ТОВ «Валартін Фарма» з інфляцією в Україні.

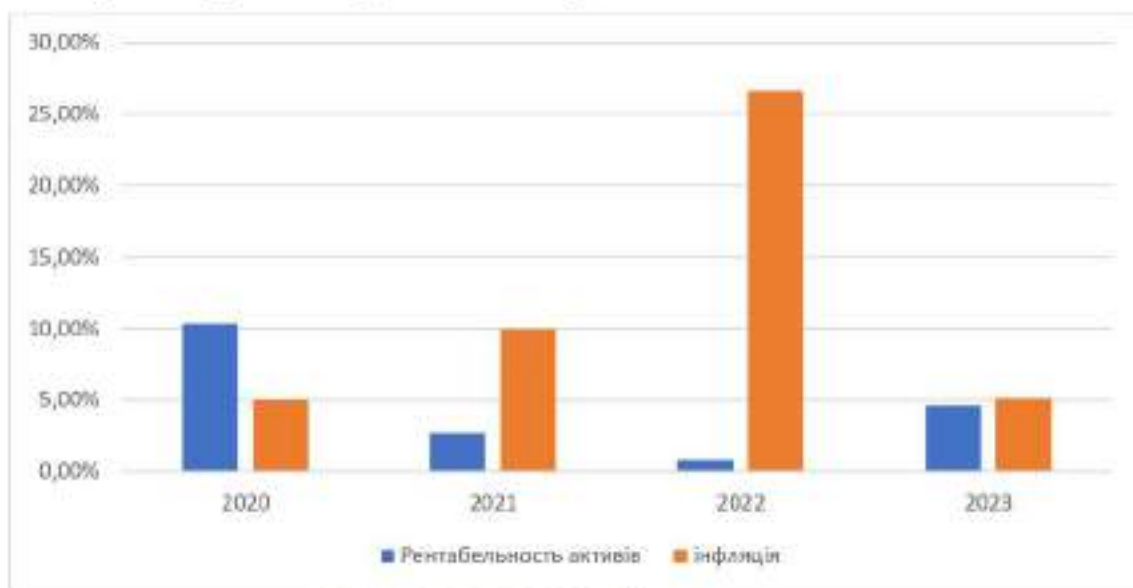

Рис. 2.4. Рентабельність активів ТОВ «Валартін Фарма» порівняно з інфляцією в Україні за 2020-2023 рр.

Рентабельність активів у 2020 р. перевищувала інфляцію, що свідчило про реальне зростання вартості наявних коштів активів.

Обчислені показники рентабельності ТОВ «Валартін Фарма» та їх динаміку наведено в табл. 2.7 та табл. 2.8 відповідно.

Таблиця 2.7

Показники рентабельності ТОВ «Валартін Фарма» у 2020-2023 рр.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Рентабельність активів	10,36%	2,66%	0,82%	4,61%
Рентабельність оборотних активів	15,57%	3,92%	1,27%	7,98%
Рентабельність необоротних активів	30,98%	8,30%	2,30%	10,90%
Рентабельність продажів (валовий прибуток)	62%	63%	67%	69%
Рентабельність продажів (чистий прибуток)	9,28%	1,96%	0,91%	3,05%
Рентабельність продажів (ЕВІТ)	11,32%	3,86%	3,82%	5,81%

Динаміка показників рентабельності ТОВ «Валартін Фарма»

Показник	2021 / 2020	2022 / 2021	2023 / 2022
Рентабельність активів	-7,70%	-1,84%	3,79%
рентабельність оборотних активів	-11,65%	-2,65%	6,71%
рентабельність необоротних активів	-22,68%	-6,00%	8,60%
Рентабельність продажів (валовий прибуток)	1,00%	4,00%	2,00%
Рентабельність продажів (чистий прибуток)	-7,32%	-1,05%	2,14%
Рентабельність продажів (ЕВІТ)	-7,46%	-0,04%	1,99%

Показник валової рентабельності демонструє додатне значення в розглянутому періоді. Це вказує на необхідність пошуку можливостей для збільшення обсягу продажів товарів та послуг для максимізації кінцевого фінансового результату. Значення показників рентабельності в аналізованому періоді мали тенденцію до зниження. Варто зазначити, що зниження рівня рентабельності вказує на наявність втрат при використанні основних засобів, запасів та трудових ресурсів у господарській діяльності підприємства, тобто на потенціал для інтенсифікації діяльності загалом.

Висновки до розділу 2

Діяльність підприємства, незважаючи на тип діяльності та форму власності, залежить від його здатності генерувати прибуток на ринку. Прибуток є результатом діяльності підприємства, що відображає та оцінює ефективність його господарювання. Це ключовий показник, який стимулює господарську, виробничу та підприємницьку діяльність підприємства.

ТОВ «Валартін Фарма» працює на фармацевтичному ринку України з жовтня 2012 р. Основним ринком збуту є Україна. Також підприємство експортує деякі свої продукти до ЄС (у країни Балтії та Болгарію).

Розвиток фармацевтичного ринку України майже повністю залежить від кінцевого споживача – кількості і добробуту населення. Втрата наявного населення за рахунок виїзду з України станом на 31.12.2023 року склала 6,4 млн. осіб (за даними Міжнародної Агенції ООН у справах біженців). Але на першому місці за впливовістю на розвиток фармацевтичного ринку залишається як і в попередні роки – воєнна ситуація. Від перебігу військових дій та їх тривалості буде залежати безпекова ситуація в країні, і як наслідок – гуманітарна, демографічна, економічна, соціальна ситуація, які в кінцевому порядку визначатимуть перспективи розвитку фармацевтичного ринку України в найближчі роки.

В цілому, підприємство у 2019-2022 роках демонструвало стабільність, але у 2023 р. спостерігається значне зменшення витрат, що потребує аналізу причин та коригувальних дій для збереження фінансової стійкості. Зменшення основних засобів (-19% за 5 років) може свідчити про вичерпання амортизаційного ресурсу або про продаж активів з метою збереження ліквідності активів у 2022-2023 рр. може бути наслідком капіталовкладень або змін політики управління активами.

Різне скорочення дебіторської заборгованості вказує на підвищення ліквідності та зменшення ризиків неплатежів з боку клієнтів. Значне скорочення оборотних активів у 2023 р. (-24,91%) може бути ознакою фінансових труднощів або зміни політики управління капіталом. Зниження загальних активів у 2023 р. (-13,79%) може бути тривожним сигналом про погіршення фінансового стану підприємства. У 2021 р. чистий дохід від реалізації зріс на 25,4% , а валовий прибуток на 26,4%; у 2022 р. є спадання чистого доходу від реалізації на 31,8% та валового прибутку на 27,4 %; у 2023 р. – чистий дохід від реалізації зріс на 62,6%, а валовий прибуток на 67,62%. Це говорить про відповідність темпу змін витрат на виробництво темпу змін доходу підприємства.

Підприємству потрібно сфокусувати свої зусилля на роздрібному сегменті фармацевтичного ринку – поставки продукції в аптеки через уповноважених дистриб'юторів для подальшої реалізації населенню. Продовжувати зусилля по налагодженню і стабілізації логістичних ланцюгів в умовах воєнного стану в Україні та пов'язаних з цим логістичних обмежень.

Нарощувати виробництво не лише на власних виробничих потужностях, а й за контрактом – на виробничих дільницях виробників за межами України. Зосередити зусилля на адаптації бізнес-процесів підприємства до функціонування в умовах воєнного стану. Організовувати нові ланцюги забезпечення, адаптувати маркетингові інструменти до мінливого клієнтського середовища.

Рекомендовано за результатами проведеного аналізу фінансові ресурси формувати не лише за рахунок власних джерел (доходів від реалізованої продукції, прибутку від основної діяльності) а й за рахунок залучення зовнішніх джерел (банківських кредитів).

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗРАХУНКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Обґрунтування основних напрямів оптимізації грошових потоків підприємства

Оптимізація грошових потоків сприяє підтримці фінансової рівноваги, яка досягається, коли попит підприємства на грошові ресурси відповідає їх наявній пропозиції у кожний звітний період.

Рекомендуємо, в першу чергу, звернути увагу на важливість аналізу інформації. Це відіграє ключову роль у процесі оптимізації [38], оскільки слугує основою для обґрунтування та вибору оптимального підходу до управління грошовими потоками, а також виступає індикатором стану фінансової стійкості підприємства. Крім того, оптика отриманих результатів дозволяє визначити рівень досягнення поставлених цілей та ефективність обраних рішень у межах оптимізаційного процесу.

При оцінці інформації рекомендуємо звертати увагу на аналіз факторів, що впливають на формування грошових потоків у часі. Серед зовнішніх факторів варто звертати, в першу чергу, увагу на існування проблеми неплатежів, низький рівень виробництва та купівельної спроможності, несприятливі умови кредитування, недосконалість податкової політики. Серед внутрішніх факторів, що впливають на фінансовий оборот підприємства, рекомендують [29, 42] оцінювати вплив собівартості продукції, недостатньої конкурентоспроможності продукції, обмеженості ринків збуту та нестачу довгострокових джерел фінансування капіталовкладень.

Для оптимізації грошових потоків ТОВ «Валартін Фарма» потрібно зосередити увагу на:

1. Виявленні та використанні резервів, які допомагають зменшити залежність від зовнішніх джерел фінансування.

2. Забезпеченні збалансованості грошових потоків у часовому та кількісному вимірах.

3. Посиленні взаємозв'язку між потоками, що формуються в різних видах господарської діяльності.

4. Підвищенні обсягу та покращення якості чистого грошового потоку.

1. **Виявлення та використання резервів** для зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування. Зовнішні джерела завжди характеризуються певним ступенем ризику для підприємства зменшення його платоспроможності. Рішення про отримання кредиту ухвалюється лише за умови, що цей спосіб зовнішнього фінансування є економічно вигіднішим у порівнянні з іншими варіантами покриття дефіциту грошових коштів. Альтернативними методами можуть бути збільшення обсягів продажів, збільшення продажів кредитів від покупців, зміна умов комерційного кредиту або зростання обсягу стійких пасивів.

На сьогоднішній день банки пропонують широкий спектр кредитних продуктів, серед яких [40] – овердрафт, строкові кредити, кредитні лінії, банківські гарантії, акредитивні гарантії. Для ліквідації короткострокових касових розривів найбільш поширеним є використання овердрафту, проте при систематичному залученні позичкового капіталу вибір конкретного виду кредитування має враховувати вплив фінансового та операційного важелів.

2. **Забезпечення збалансованості грошових потоків** у часовому та кількісному вимірах. Основою оптимізації грошових потоків є підтримка балансу між позитивним і негативним грошовим потоком [29]. Відсутність такого балансу спричиняє або дефіцит грошових коштів, або їх надлишок, що негативно позначається на діяльності підприємства.

Дефіцит грошових коштів призводить до зниження ліквідності та платоспроможності підприємства, що, у свою чергу, викликає зростання кредиторської заборгованості, збільшення тривалості фінансового циклу та погіршення ефективності використання капіталу.

Надлишок грошових коштів також має негативні наслідки: через їх неефективне використання виникають значні альтернативні витрати. Вільні

кошти втрачають свою реальну вартість через інфляцію, знижується оборотність капіталу, а також втрачається потенційний дохід від прибуткового розміщення коштів у виробничих чи інвестиційних процесах.

3. Посилення взаємозв'язку між потоками, що формуються в різних видах господарської діяльності. Результати оптимізації грошових потоків повинні враховуватися в системі планування формування та використання фінансових ресурсів у наступному періоді. Тому рекомендуємо планувати грошові потоки у системі їх управління. Такий процес планування передбачає складання багатоваріантних планових розрахунків із урахуванням різних сценаріїв розвитку підприємства.

Отримані розрахункові показники заносяться до спеціального планового документа – «*плану надходження та витрат грошових коштів*» [29], який є однією з основних складових поточного фінансового плану підприємства. Це також відображається окремим рядком як «*масове зростання або зменшення*» [40] в залежності від свого значення (позитивного або негативного) і сальдо грошових коштів на кінець планового періоду. Основною метою цього плану при цьому є прогнозування точної величини чистого грошових потоків підприємства за окремими видами його господарської діяльності, а також забезпечення стабільної платоспроможності протягом усього планового періоду. На основі цього документа формується система поточних бюджетів (платіжних календарів), які є головним інструментом оперативного управління грошовими потоками.

Платіжний календар є ефективним та надійним засобом оперативного контролю фінансових потоків підприємства [55]. Він дозволяє фінансовим службам своєчасно відстежувати надходження та витрати коштів, контролювати зміни у фінансовій ситуації та оперативно вживати коригувальні заходи для балансування позитивного і негативного грошового потоку, що сприяє стабільній платоспроможності підприємства.

Пропонується платіжний календар складати на квартал із розбивкою по місяцях та декадах (десятиденних періодах). При цьому у такому календарі

передбачається наявність наступних основних розділів, що відображають фінансовий стан і рух коштів підприємства:

- прогнозовані надходження – усі заплановані грошові поступлення (виручка від реалізації, надходження від боржників тощо);
- прогнозовані витрати – усі очікувані грошові виплати (оплата рахунків постачальників, виплати зарплат, податків тощо);
- перевищення надходжень над витратами – позитивне сальдо (надлишок) коштів, коли доходи перевищують витрати за період;
- перевищення витрат над надходженнями – від’ємне сальдо (дефіцит) коштів, коли витрати більші за доходи;
- залишок коштів на початок періоду – сума грошей, яка була в наявності на рахунку на початку планованого періоду;
- залишок коштів на кінець періоду – прогнозована сума грошей на рахунку після здійснення всіх запланованих операцій за період.

Для розробки планового календаря для ТОВ «Валартін Фарма» скористаємося фінансовими показниками і даними підприємства. Таким чином потрібно нам врахувати наступні величини:

1. План реалізації продукції, прогноз обсягів продажів і графік надходження виручки.
2. Стан взаєморозрахунків з партнерами. Інформація про те, хто з партнерів скільки винен підприємству і коли очікуються ці платежі, а також власні зобов’язання підприємства перед постачальниками.
3. Графіки виплат заробітної плати. Дати і суми майбутніх виплат зарплати працівникам, авансів, премій тощо.
4. Кредитні угоди. Розклад погашення кредитів та сплати відсотків за позиками, передбачені договори з банками.
5. Виробничі витрати. Плановані витрати на виробництво (закупівля сировини, матеріалів, комунальні платежі, тощо), які потребуватимуть фінансування.

6. Інвестиційні плани. Заплановані капіталовкладення чи проекти розвитку, які потребують коштів. Наразі у ТОВ «Валартін Фарма» немає таких проектів, як поточних, так і запланованих до реалізації в найближчому майбутньому. Тому таких вихідних даних не враховуємо у нашому платіжному календарі.

7. Інші фінансові зобов'язання. Будь-які інші платежі або доходи, які можуть вплинути на рух коштів (податки, дивіденди, надходження від інвестиційних проектів тощо).

Використання платіжного календаря на ТОВ «Валартін Фарма» дасть змогу:

- підвищити контроль за поточними платежами та мінімізувати ризики нецільового використання грошових коштів у фінансову діяльність підприємства більш прозорою;

- створювати обґрунтовані середньо- та короткострокові плани грошових надходжень і виплат;

- оперативно отримувати повну та достовірну інформацію про фінансові ресурси, а також за потреби вжити заходів на залученні додаткового фінансування та кредитів.

4. Підвищенні обсягу грошового потоку за рахунок покращення якості чистого грошового потоку. Для цього варто застосовувати фінансові методи й інструменти, що безпосередньо впливають на організацію, динаміку та структуру грошових потоків підприємства.

Такі методи включають: систему розрахунків із дебіторами та кредиторами, взаємовідносини з засновниками, партнерами та державними органами. Також суттєву роль відіграють такі аспекти, як кредитування, фінансування, інвестування, страхування, оподаткування, факторинг та інші фінансові механізми.

Вихідні дані для розрахунку прогнозу грошового потоку та ефективності використання грошових потоків за 2023-2024 роки наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Фактичні дані ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2024 рр.

Показник	Роки					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024 (прогноз)
1. Дохід від реалізації продукції (товарів, послуг), тис. грн.	456 877	390 044	488 931	333 645	542 425	684 564
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд. 2050), тис. грн.	205 308	147 073	181 845	110 782	168 859	205 369
3. Валовий прибуток	251 569	242 971	307 086	222 863	373 566	479 195
4. Інші операційні доходи	2 800	1 916	6 432	5 757	4 740	5 309
5. Адміністративні витрати (ряд. 2130)	84 080	76 340	112 456	89 151	178 837	200 297
6. Витрати на збут (ряд. 2150), тис. грн.	111 851	102 240	122 433	69 493	104 348	136 913
7. Чистий фінансовий результат, тис. грн.	33 598	27 364	37 682	3 026	16 554	88 376

Для прогнозу фінансових показників на 2025-2026 рр. використаємо фактичні дані підприємства за 2019-2024 рр. та наступні вихідні твердження.

1. Зростання обсягу продажів на 1% щомісяця в 2025 р. Це відповідає приблизно 12-13% річного приросту ($1,01^{12} \approx 1,1268$, тобто +12,68% за рік). Таким чином, реальний обсяг продажів (кількість реалізованої продукції) у 2025 році буде на ~12% вище, ніж у 2024 р., за інших рівних умов.

2. Індекс інфляції 112% на 2025 рік. Це означає, що ціни в середньому зростуть на 12% протягом 2025 року. У прогнозі враховано вплив інфляції на доходи та витрати: зростання виручки частково зумовлене підвищенням цін, а витрати (собівартість, операційні витрати) збільшаться пропорційно інфляції, якщо не вдасться їх оптимізувати.

3. Тренди витрат та маржинальності попередніх років. Аналіз даних 2019–2024 рр. показав зміну структури витрат підприємства. Зокрема, *валова маржа* зросла з ~55% у 2019 році до ~69% у 2023 році (собівартість знизилася з 45% до ~31% від доходу). Адміністративні та витрати на збут коливалися: адміністративні – від ~18% до 33% доходу, витрати на збут – від ~25% (за 2019–2020 рр.) до ~19% (у 2023 р.). У прогнозі прийнято, що підприємство продовжить контролювати собівартість і частково оптимізує витрати, але зі зростанням обсягів продажів витрати на збут можуть поступово повертатися до докризових рівнів (більше інвестувати в маркетинг, збут).

На основі вищенаведених вихідних тверджень спрогнозовано наступне.

Дохід (виручка) 2024 р. показує збільшення фактичного доходу 2023 р. на майже 12% за обсягом та ціною за рахунок інфляції. Загальний очікуваний приріст номінальної виручки становить приблизно 26% ($1,1268 \times 1,12 \approx 1,26$). Для 2025 р. і 2026 р. припускаємо продовження зростання, але дещо повільнішими темпами: так, у *2025 році* обсяг збільшиться приблизно на 8-10% при інфляції у 8% (умовно інфляція може знижуватися), а у *2026 році* – обсяг збільшиться в межах 5% (інфляція на 5% або відсутність економіки). Це відповідає номінальному росту виручки на майже 13-20% у 2025 р. та на ~10% у 2026 р.

Собівартість реалізації прогнозується з урахуванням інфляції та тенденції підвищення валової маржі. Якщо у 2023 р. собівартість становила ~31% від доходу (валова маржа ~69%), а у 2024 р. цей показник залишився майже на тому самому рівні. В наступних роках можлива подальша оптимізація (наприклад, до ~30% від доходу завдяки ефективності та економії), але незначна – тому допустима собівартість складатиме приблизно 29% у 2025 р. та ~28% у 2026 р. Це означає, що *валовий прибуток* (дохід мінус собівартість) зростатиме трохи швидше за дохід.

Адміністративні витрати прогнозуються із поправкою на інфляцію 2024 р. (+12%) і можливе збільшення разом із масштабом діяльності. Фактично у 2023 р. адміністративні витрати різко зросли (до 178,8 млн грн, 33% від доходу) – можливо, через інфляцію зарплат та повернення до докризової діяльності. На

2024 р. адміністративні витрати склали близько 200 млн. грн. (це майже на 12% більше порівняно до 2023 р.) – тобто становлять майже 29% від доходу. У 2025-2026 рр. адмінвитрати зростатимуть повільніше (наприклад, +8% і +5% відповідно), якщо інфляція сповільниться, до ~227 млн. грн. у 2026 р., що скоротить їх частку в доході (~25% у 2026 році).

Нижче наведемо таблицю 3.2 з фактичними та прогнозними значеннями основних фінансових показників підприємства за 2019-2026 рр., де дані за 2025-2026 рр. – прогнози.

Дохід (виручка) підприємства у 2025-2026 рр. демонструє стаке зростання порівняно з попередніми роками. Як видно з табл. 3.2, після спаду в 2020 р. та 2022 р., вже в 2023 р. дохід від реалізації відновився до 542,4 млн. грн. (вище рівня 2019 р.). У 2024 р. дохід від реалізації відновила 684,6 млн. грн., що на 26% більше за 2023 р. Такий спричинено збільшенням обсягів продажів (12%), так і впливом інфляції (12%). У 2025 р. темп зростання дещо сповільниться (очікується виручка 812,3 млн. грн., що більше на 18,8% до 2024 р.), а у 2026 р. – до 966,6 млн. грн. (+19,1%). Таким чином, за період 2019-

Витрати на збут у 2024 році зростають більш суттєво, оскільки у 2022-2023 рр. підприємство могло скоротити витрати більше 19% від доходу в 2023 р. проти ~25% раніше). У 2024 р. витрати на збут становлять майже 20% від доходу (близько 136,9 млн. грн., що на 31% більше за показник 2023 р., частково через інфляцію та активізацію збуту). В 2025-2026 рр. прогнозується подальше поступове збільшення цієї частки (до ~22% в 2025 році та ~25% в 2026 році), оскільки підприємство планує розширення ринків збуту. Таким чином, збутові витрати прогножуються зростати до ~178,9 млн. грн. у 2025 році та ~224,2 млн. грн. у 2026 році.

Інші операційні доходи – невелика стаття, що коливалась в межах 1,8–6,5 млн грн у 2019-2023 рр. Консервативно допустимо до ~6,0 млн. грн. у 2026 році враховуючи подальше незначне зростання. Цей показник несуттєво впливає на загальний результат.

Таблиця 3.2

Прогноз фінансових показників ТОВ «Валартін Фарма» на 2025-2026 роки (порівняно з 2019-2024 рр.), тис. грн.

Показник	Роки							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024 (прогноз)	2025 (прогноз)	2026 (прогноз)
1. Дохід від реалізації продукції (товарів, послуг), тис. грн.	456 877	490 667	483 331	533 645	542 425	684 564	813 262	896 621
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	205 300	217 113	187 745	207 782	168 859	205 369	235 846	251 054
3. Валовий прибуток	251 577	273 554	295 586	325 863	373 566	479 195	577 416	645 567
4. Інші операційні доходи	2 800	16 487	15 487	5 757	4 740	5 309	5 734	6 021
5. Адміністративні витрати	84 086	82 100	82 100	89 151	178 837	200 297	216 321	227 137
6. Витрати на збут, тис. грн.	116 881	100 667	121 743	69 493	104 348	136 913	178 918	224 155
7. Чистий фінансовий результат, тис. грн.	33 566	36 208	9 560	3 026	16 554	88 376	122 142	140 207

Фінансовий результат (чистий прибуток) залежить від операційного прибутку та витрат поза операційною діяльністю (проценти за кредитами, податок на прибуток тощо). У 2019-2020 рр. чистий прибуток становив 7-9% від виручки, а в 2021-2022 – різко знизився (до 2% і 0,9% відповідно) через зовнішні фактори. У 2023р. – близько 3%. Ми очікуємо, що в прогностному періоді чистий прибуток суттєво зростає завдяки різкому підвищенню операційного прибутку та відсутності екстраординарних втрат. Водночас закладаємо сплату податку на прибуток (18%) та можливі процентні витрати. Отже, чистий прибуток входить в межі 60-70% від операційного прибутку у 2024 році (для порівняння: у 2019-2020 рр. цей інтервал становив 62-63%). Ця частка може зростати до 70% у 2025-2026 рр. за рахунок відносної стабілізації (менша частка витрат на відсотки / курсові різниці). У підсумку чистий прибуток підприємства може досягти 122,1 млн. грн. у 2025 році та майже 140,2 млн. грн. у 2026 році (проти 16,6 млн. грн. у 2023 році). Це означає відновлення рентабельності продажів до рівня 13-15% у 2025-2026 рр. (порівняємо лише з 2% у 2023 р.).

На графіку нижче (рис. 3.1) представлено криву виручки, яка різко підіймається з 2022 по 2024р. після чого її динаміка згладжується, але тренд лишається висхідним.

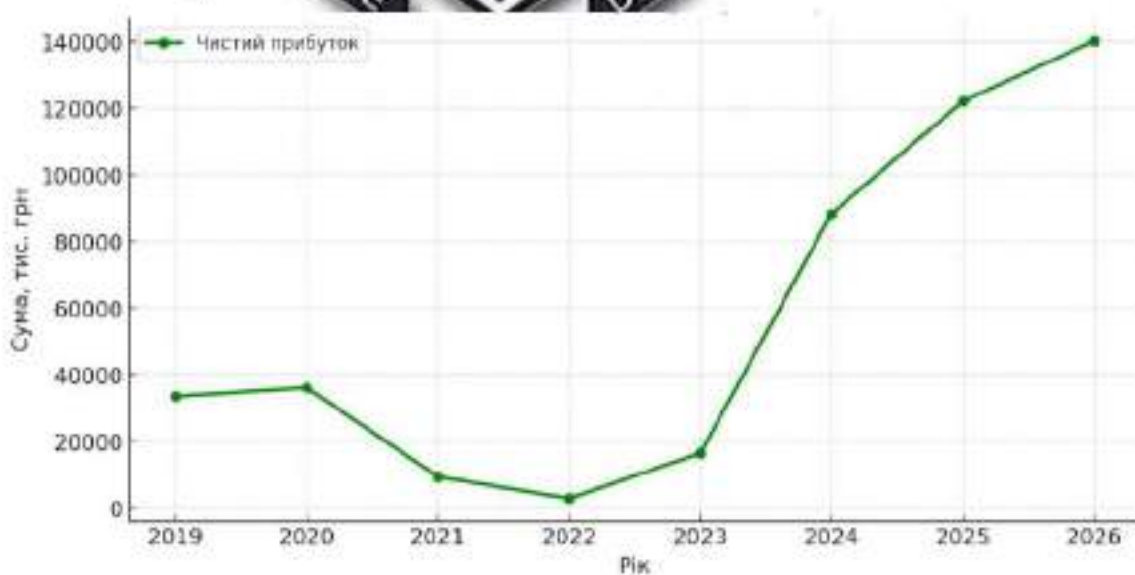

Рис. 3.1. Динаміка та прогноз доходу, собівартості та валового прибутку ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2026 рр.

Собівартість реалізованої продукції також зростатиме номінально, але повільніше за дохід. У 2023 р. собівартість становила 168,9 млн. грн. У 2024 р. – 205,4 млн. грн. (+21,6%). Частка собівартості в доході зменшилася з 31,1% у 2023 р. до близько 30% у 2024 р., що свідчить про підвищення валової рентабельності. На 2025-2026 рр. очікується подальше зниження відносної собівартості (до ~28% від доходу у 2026 р.). Валовий прибуток відповідно зростатиме випереджаючими темпами: з 373,6 млн. грн. у 2023 р. до 479,2 млн. грн. у 2024 р. і до 645,6 млн. грн. у 2026 р.. Це позитивний сигнал, адже підприємство отримає більший запас для покриття операційних витрат і формування прибутку. Динаміка валового прибутку на рис. 3.1 повторює загальний тренд доходу, але розрив між доходом і собівартістю (що відповідає валовому прибутку) збільшується щорічно з 2023 р., що є ознакою зростання маржинальності.

Операційні витрати (адміністративні та витрати на збут) у 2025-2026 рр. продовжать зростати, але змінюють динаміку.

Адміністративні витрати у 2023 р. різко зросли до 178,8 млн. грн. (вдвічі більше, ніж у 2022 р.). У 2024 р. відмічати значно більше збільшення до 200,3 млн. грн. (+12%). Надалі темп зростання адмінвитрат знизиться (до 216,3 млн. грн. у 2025 р. і відповідно 227,1 млн. грн. у 2026 р.). Відносно доходу це означає поступове скорочення: з 33% у 2023 р. до ~29% у 2024 р. і ~25% у 2026 р. Тобто підприємство утримає адмінвитрати під контролем – *приріст менший за приріст доходів*. Це буде результатом оптимізації та економії, незважаючи на інфляційний тиск (зростання зарплат, комунальних послуг тощо).

Витрати на збут навпаки у 2023 р. були відносно низькими (19% від виручки, 104,3 млн. грн.), що могло бути пов'язано з економією на маркетингу в умовах кризи. У 2024 р. є збільшення збутових витрат до 136,9 млн. грн. (+31% до 2023 р.) – частка ~20% від доходу. Це вказує, що ТОВ «Валартін Фарма» інвестує більше у збут для підтримки росту продажів. У 2025-2026 рр. витрати на збут можуть зрости до ~178,9 та 224,2 млн. грн. відповідно, а їх частка в доході – до 22% і 25%. Таким чином, до 2026 року витрати на збут (224,2 млн. грн.)

майже зрівняються з адміністративними (227,1 млн. грн.). Це наглядно зображено на рис. 3.2. На графіку помітно, що крива збутових витрат піднімається стрімкіше після 2023 р., тоді як адміністративні витрати зростають більш рівномірно. До 2026 р. різниця між ними скорочується до мінімуму.

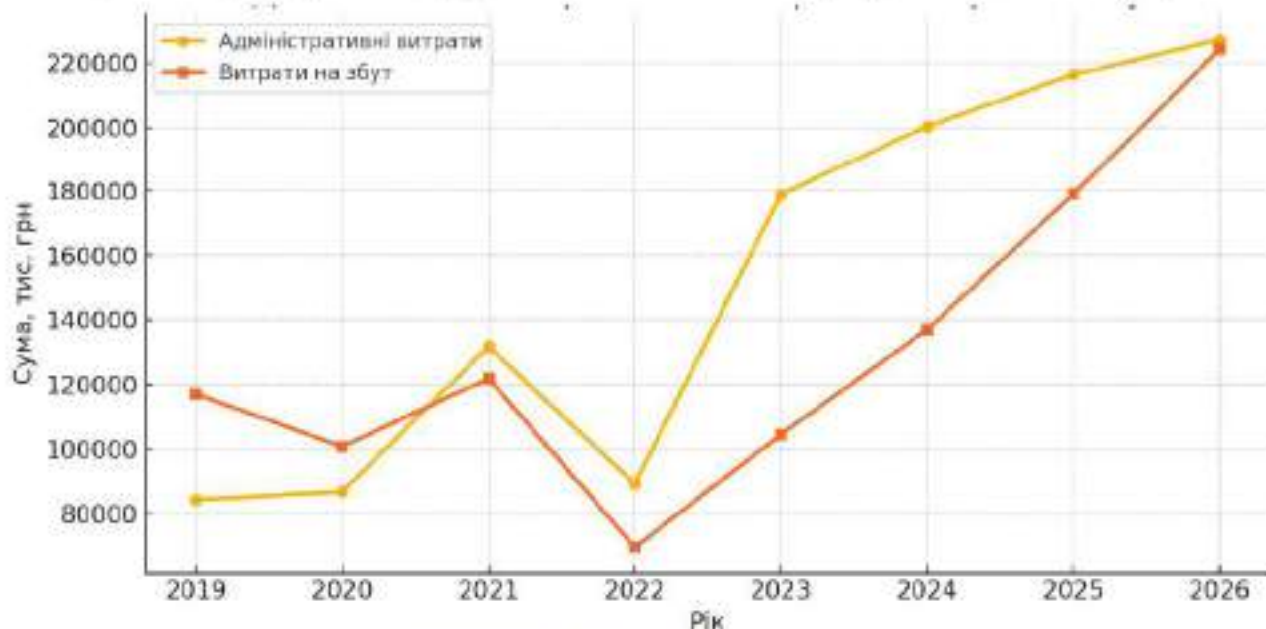

Рис. 3.2. Динаміка та прогноз адміністративних витрат та витрат на збут ТОВ «Валартін Фарма» з 2019 по 2026 рр.

В цілому, прибуток зрештою значно покращиться. Операційний прибуток (прибуток від основної діяльності) з 2019 р. по 2023 р. зріс з ~53,4 млн грн до ~95,1 млн грн, незважаючи на падіння виручки у окремі роки, за рахунок оптимізації витрат. Прогноз на 2024 – ≈147,3 млн грн операційного прибутку, що на 55% більше 2023-го. Це рекордний показник, зумовлений високою валовою маржею та контролем адміністративних витрат. У 2025 операційний прибуток може зрости до ~187,9 млн (+27%), а в 2026 – до ~200,3 млн грн (+6,6%). Отже, операційна рентабельність (ОП/дохід) підвищиться з ~17,5% (2023) до ~21,5% (2024) і ~22–23% в 2025–2026.

Чистий фінансовий результат (чистий прибуток) після сплати податків та інших витрат склав 88,4 млн. грн. у 2024 р., що в 5,3 рази більше, ніж у 2023 р. (16,6 млн грн). Такий стрибок пояснюється відсутністю надзвичайних втрат, які тягнули вниз прибуток у 2021-2024 рр., та значним зростанням операційного

прибутку. У 2025 р. чистий прибуток прогнозується досягти на рівні 122,1 млн. грн., а у 2026 р. – до 140,2 млн. грн. Для наочності, на рис.3.3 показано динаміку чистого прибутку: після майже нульового рівня у 2022-2023 рр., крива різко йде вгору в 2024 р. і далі продовжує зростання. Рентабельність чистого прибутку становитиме ~15-16% у 2025-2026 рр. (проти лише 3% у 2023 р.). Це означає, що підприємство може повернутися до прибуткового стану, перевищивши показники докризових 2019-2020 років.

Загалом, прогноз на 2025-2026 рр. є оптимістичним: передбачається стійке зростання продажів і прибутків. ТОВ «Валартін Фарма» зможе наростити виторг завдяки збільшенню обсягів реалізації та помірній інфляції, при цьому утримуючи витрати під контролем. В результаті маржинальність діяльності покращиться, і чисті прибутки зростатимуть випереджаючими темпами. Візуалізація показників (рис. 3.1-3.3) підтверджує цю тенденцію, адже усі ключові криві (дохід, витрати і чистий прибуток) демонструють висхідний тренд.

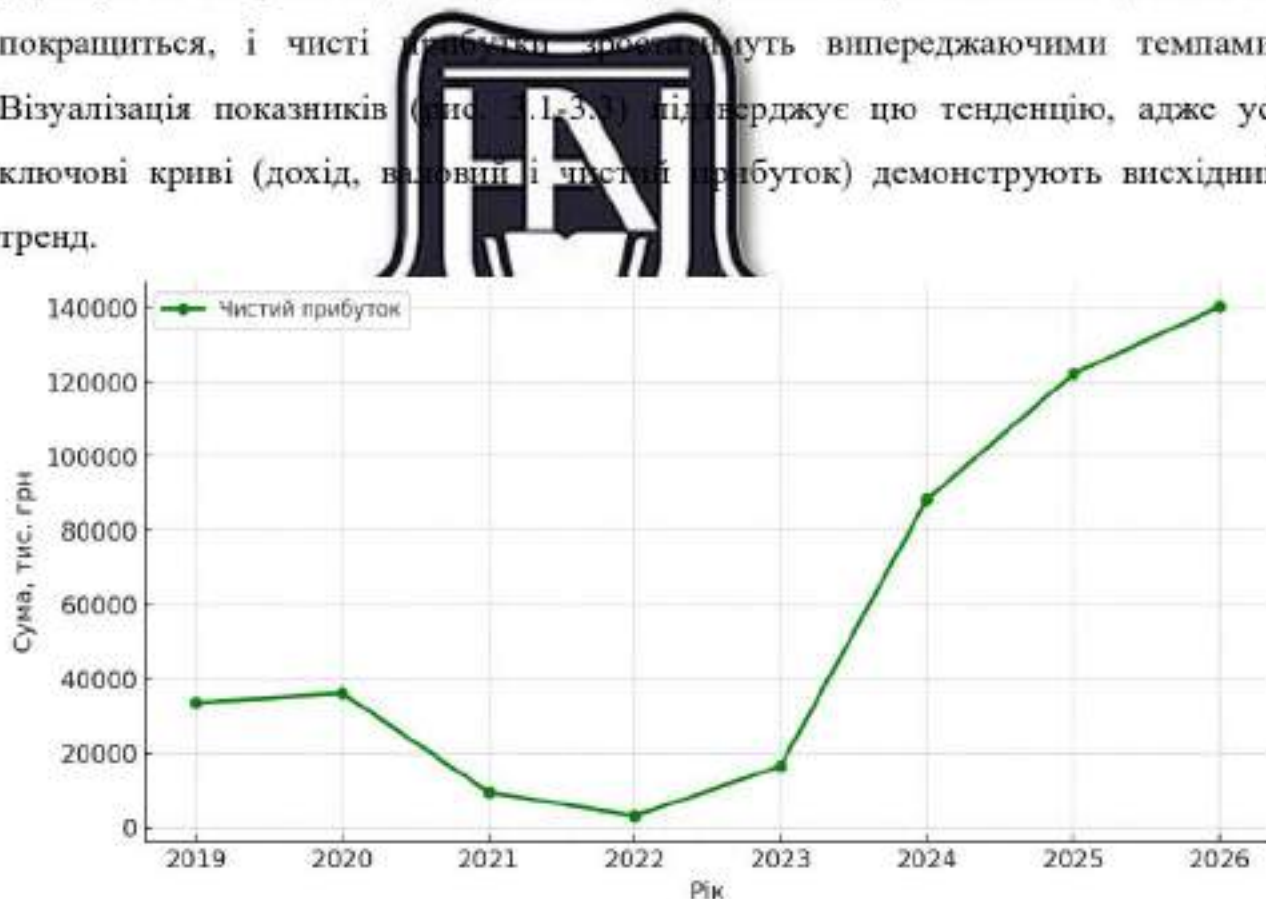

Рис. 3.3. Динаміка та прогноз чистого прибутку ТОВ «Валартін Фарма» за 2019-2026 рр.

На основі фактичних даних 2019-2023 рр. та заданих умов, фінансовий план на 2025-2026 рр. прогнозує подальше нарощування доходів (до 896,6 млн.

грн. у 2026 р.) і прибутків (збільшення на ~140 млн. грн. у 2026 р.). Порівняно з історичними показниками, результати 2025-2026 рр. мають перевершити докризовий рівень: підприємство стане більш ефективним (вищі маржі) та прибутковим.

Такий прогноз свідчить про поступове фінансове оздоровлення і розвиток підприємства. Це перегукується з очікуваннями українських інституцій, що є досить оптимістичними [52]: НБУ прогнозує підвищення реального ВВП у 2025 р. до 3,6%. За даними НБУ, рівень інфляції у 2024 р. становив 12%.

Щодо розвитку фармацевтичного ринку у 2025 році, прогнозується подальше зростання. Очікується, що обсяги продажу лікарських засобів в аптеках у грошовому еквіваленті збільшаться на 16,1%.

Водночас варто врахувати, що він базується на припущенні стабільного економічного середовища. Наприклад, міжнародні фінансові установи скоригували свої прогнози у бік зменшення. За оцінками Міжнародного валютного фонду (МВФ) у 2025 р. зростання ВВП України становитиме 2,5-3,5%, тоді як Світовий банк прогнозує лише 2% економічного підйому [52].

Водночас довготривалі перспективи на 2026–2027 роки покращилися, хоча економічна ситуація залишається нестабільною через значні безпекові ризики. Якщо інфляція або інші фактори відхиляться від очікуваних (наприклад, більші коливання цін, зміна податку чи непередбачені витрати), фактичні результати можуть відрізнятись. Тому у процесі бюджетування доцільно регулярно переглядати та уточнювати прогноз, спираючись на актуальні дані та тенденції.

3.2. Удосконалення фінансового планування на підприємстві

Грошові розрахунки є ключовим елементом у діяльності ТОВ «Валартін Фарма». В умовах сучасної економічної нестабільності, спричиненої повномасштабною збройною агресією та вторгненням військ росії на територію України, підприємству необхідно застосовувати системний підхід до фінансового управління. Ефективне використання сучасних механізмів фінансового аналізу, планування, оперативного контролю за грошовими потоками та прогнозування руху коштів дозволить мінімізувати ризики та забезпечити стабільний розвиток підприємства.

Якщо ТОВ «Валартін Фарма» впровадить лише один із зазначених механізмів, а інші будуть проігноровані, це може спричинити суттєві втрати та ризики. Зокрема, якщо зосередити увагу лише на фінансовому аналізі, існує ризик втрати ліквідності, оскільки аналіз відображає лише поточний стан фінансів, але не дає змоги запобігти касовим розривам у майбутньому. Крім того, без належного прогнозування та планування можна недооцінити майбутні загрози та не встигнути вчасно підприємства на фінансові проблеми.

Якщо ж увага ТОВ «Валартін Фарма» буде зосереджена виключно на плануванні, то можна зіткнутися з ризиком невірних розрахунків, адже без аналізу прогнози можуть базуватися на некоректних даних. Крім того, без контролю за виконанням планів працівники можуть не дотримуватись встановлених бюджетів, що може призвести до фінансової нестабільності. Варто також пам'ятати, що планування не враховує зовнішні чинники, такі як економічні кризи чи зміни валютних курсів, що може зробити його неефективним.

Зосередження лише на оперативному контролі за використанням коштів також має свої недоліки. Підприємство ризикує контролювати лише окремі операції, не маючи повної картини загального свого фінансового стану. Це може призвести до неефективного використання ресурсів та зайвої бюрократизації процесів, що уповільнить ухвалення рішень.

Якщо ТОВ «Валартін Фарма» зробить акцент лише на прогнозуванні руху коштів, то може зіткнутися з неточними прогнозами через відсутність аналітичної основи. Крім того, навіть найкращий прогноз не гарантує раціонального використання фінансів, а орієнтація виключно на майбутнє без аналізу минулих помилок може призвести до фінансової нестабільності.

Окрім зазначених ризиків, є ризик також обмеженої ефективності управління, коли вибір лише одного з підходів не дає змоги комплексно контролювати фінансові процеси. Відсутність системного прогнозування може призвести до проблем із ліквідністю, а недостатній контроль за витратами — до неефективного використання коштів. Це, у свою чергу, може знизити довіру інвесторів і кредиторів, вплинути на кредитний рейтинг ТОВ «Валартін Фарма» та ускладнити його довгостроковий розвиток.

Щоб уникнути цих проблем, необхідно застосовувати комплексний підхід до управління фінансами. Це є поєднання аналізу, планування, контролю та прогнозування забезпечить ефективне використання ресурсів, фінансову стабільність та гнучкість у реагуванні на ринкові зміни. Комплексний підхід дозволяє створити синергійні ефекти, що значно підвищить ефективність діяльності підприємства, сприяючи його сталому розвитку.

Для розробки рекомендації щодо комплексного управління грошовими потоками ТОВ «Валартін Фарма» потрібно враховувати особливості його діяльності, які визначаються масштабом діяльності, регуляторним середовищем умовами фармацевтичного ринку. Наведемо спершу, які ж основні джерела доходів та витрат є у ТОВ «Валартін Фарма» як фармацевтичного підприємства. Адже підприємства фармацевтичної галузі мають специфічну структуру доходів і витрат.

Формування доходів і витрат у ТОВ «Валартін Фарма», що відноситься до фармацевтичної галузі, охоплює широкий спектр джерел, що визначають фінансову стійкість підприємства.

Основним джерелом доходів є *реалізація лікарських засобів* та медичних виробів, що включає як рецептурні (Rx), так і безрецептурні (OTC) препарати. Додатково дохід формується за рахунок продажу *супутніх медичних товарів*, таких як вітаміни, біологічно активні добавки, антисептики та медичні маски. Важливу роль відіграє також *виробництво* під власною маркою та контрактне виготовлення лікарських засобів для інших компаній, що дозволяє оптимізувати виробничі потужності та підвищити рентабельність.

Експорт продукції є ще одним перспективним джерелом доходів, оскільки відкриває доступ до міжнародних ринків та сприяє укладенню ліцензійних угод із закордонними партнерами. Додатковий фінансовий потік забезпечується співпрацею з медичними установами та державними програмами, що включає постачання препаратів у *шпиталах та центрах* та контракти зі страховими компаніями. Окрім цього значні находи генеруються завдяки науково-дослідним проектам, патентній діяльності та ліцензійним угодам, що дає змогу отримувати доходи від продажу патентів та інвестицій у розробку нових препаратів. Додатково ГО «Фармація Фрід» може отримувати фінансовий прибуток від інвестиційної діяльності, продажу нематеріальних активів чи технологічного обладнання.

З іншого боку, *опціонування* фармацевтичного підприємства супроводжується значними витратами (рис. 3.4).

Операційні витрати включають *закупівлю сировини та матеріалів*, що охоплює фармацевтичні субстанції, пакувальні матеріали та лабораторні реактиви. Важливим аспектом є *витрати на персонал*, що передбачають заробітну плату працівників, податкові нарахування та витрати на підвищення кваліфікації. Значна частина коштів спрямовується на *виробничі потреби*, такі як споживання енергоресурсів, обслуговування обладнання та оренда приміщень. Додатково підприємство несе *витрати на логістику*, зокрема транспортування та зберігання препаратів, а також на *маркетинг та рекламу*, що включає просування продукції серед лікарів та аптек, рекламні кампанії та участь у виставках.

Окремим напрямом витрат є *державне регулювання та сертифікація*, що передбачає отримання ліцензій та відповідність міжнародним стандартам якості.

Рис. 3.4. Державне регулювання та сертифікація витрат у вигляді грошовими потоками для ТОВ «Валартін Фарма», [23, 46, 53]

Крім операційних витрат, ТОВ «Валартін Фарма» інвестує значні кошти у наукові дослідження, клінічні випробування та патентування нових препаратів. Також значні витрати пов'язані з модернізацією виробництва, закупівлею обладнання та розширенням виробничих потужностей. Вихід на нові ринки потребує додаткових інвестицій у відкриття нових лабораторій, маркетингові дослідження та сертифікацію продукції.

Фінансові витрати включають обслуговування кредитів, сплату лізингових платежів, а також податкові зобов'язання, серед яких податок на прибуток, ПДВ та митні платежі.

Комплексний підхід до управління доходами та витратами дозволяє ТОВ «Валартін Фарма» як фармацевтичному підприємству оптимізувати

фінансові ресурси, підвищити прибутковість та забезпечити стабільний розвиток у конкурентному середовищі. Пропонована схема управління грошовими потоками на основі комплексного підходу для фармацевтичного підприємства в умовах ризиків та невизначеності наведено на рис. 3.5.

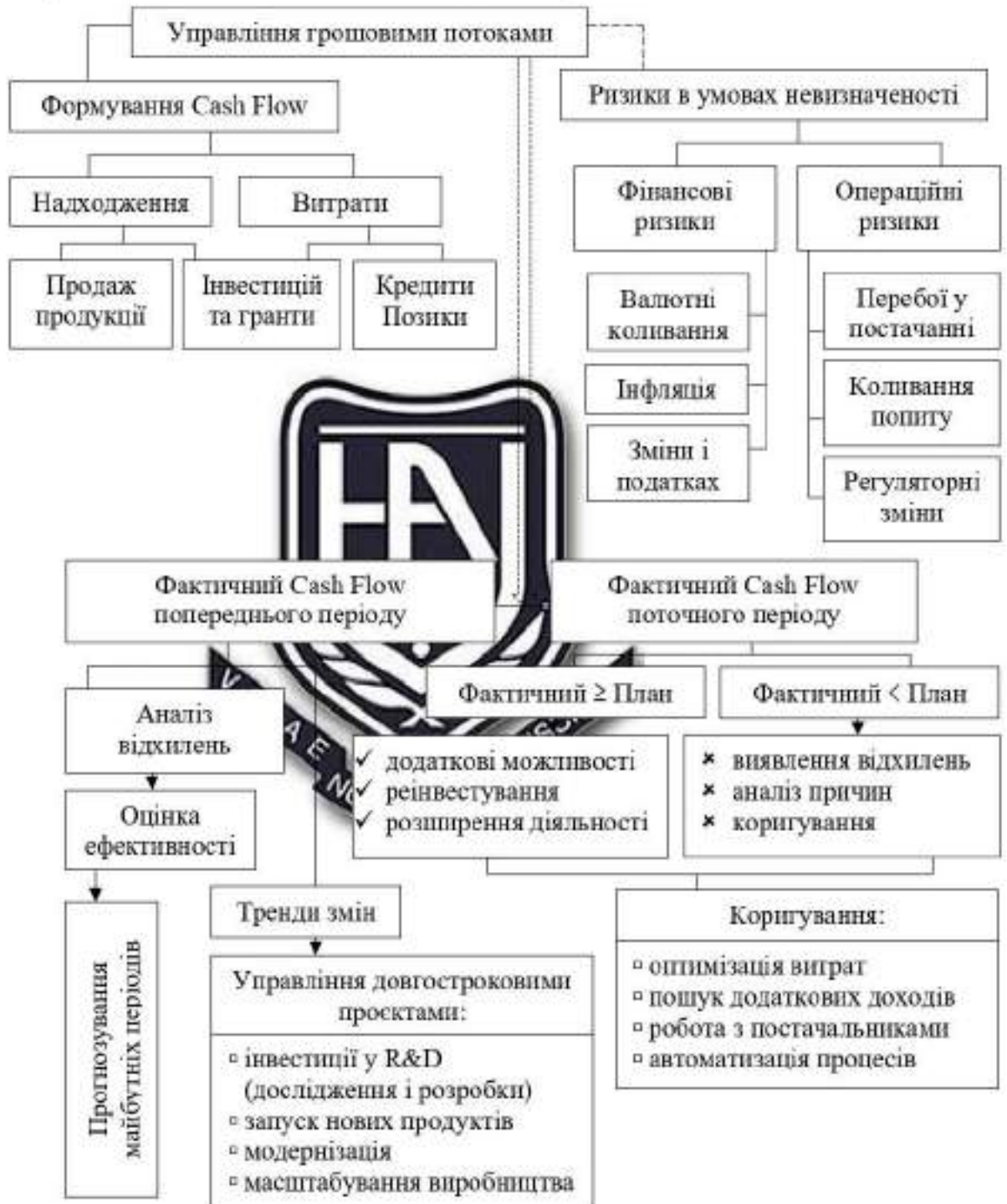

Рис. 3.5. Комплексний підхід до управління грошовими потоками ТОВ «Валартін Фарма», складено автором за [44, 50, 53]

Для ефективного управління грошовими потоками ТОВ «Валартін Фарма» як фармацевтичного підприємства слід розпочати з ретельного аналізу джерел надходжень і витрат з врахуванням ризиків та невизначеності. Надходження формуються за рахунок доходів від продажу продукції, залучення інвестицій, отримання грантів та використання кредитних коштів. У той же час, витрати охоплюють операційні потреби, такі як закупівля сировини, виплата заробітної плати та витрати на логістику, а також фінансові витрати, включно з обслуговуванням кредитів, і стратегічні інвестиції у модернізацію виробництва та науково-дослідну діяльність.

Управління фінансовими ризиками є важливим завданням у сучасному фармацевтичному бізнесі. ТОВ «Валартін Фарма» потрібно врахувати вплив економічних факторів, зокрема валютного курсу та податкового навантаження. Окрім цього операційні ризики, пов'язані з персбоями в постачанні сировини, коштуванням пошуку на зв'язаних у регуляторній політиці, вимагають оперативного реагування. Використовуючи механізми прогнозування та адаптивного управління, можна мінімізувати негативний вплив цих факторів.

Здійснюючи аналіз Cash Flow, необхідно зіставляти фактичні показники з плановими значеннями, також аналізувати історичні дані для виявлення фінансових трендів. Якщо фактичний Cash Flow коштів відповідає або перевищує очікувані показники, це відкриває можливості для реінвестування прибутку та розширення діяльності. У разі відставання від плану необхідно оперативно вживати коригуючі заходи, такі як оптимізація витрат, покращення ефективності бізнес-процесів або залучення додаткового фінансування.

Довгострокові інвестиційні проекти можуть відігравати важливу роль у розвитку підприємства. ТОВ «Валартін Фарма» слід приділити більшу увагу на можливості вкладення ресурсів у дослідження та розробку нових лікарських засобів, можливе масштабування виробництва та модернізацію обладнання для підвищення ефективності. Крім того, варто розглядати можливості стратегічного партнерства, яке може сприяти виходу на нові ринки та розширенню асортименту продукції.

На основі аналізу фінансових потоків керівництво ТОВ «Валартін Фарма» матиме можливість приймати виважені управлінські рішення. Важливо регулярно переглядати структуру витрат, скорочувати непродуктивні витрати та покращувати використання ресурсів. Для забезпечення стабільності можна залучати додаткові фінансові ресурси, розглядаючи варіанти залучення інвесторів чи використання кредитних інструментів. Гнучке управління бюджетами та своєчасний перерозподіл коштів між підрозділами допоможе ефективно реагувати на зміну ринкової ситуації.

Таким чином фінансова стабільність та стратегічне планування є основою довготривалого успіху діяльності підприємства. ТОВ «Валартін Фарма» потрібно розвивати систему фінансового контролю, прогнозування та адаптації до нових викликів, що дозволять зберегти конкурентні позиції та забезпечувати стабільний розвиток діяльності.

У системі комплексного управління грошовими потоками важливе місце має посідати також ефективний контроль виконання затвердженого бюджету. Послідовність прийнятих рішень за виконанням бюджету у такій системі представлено на рис. 6.

Для цього необхідно мати розроблену чітку систему контролю з використанням акцептації платежів. Першою чергою потребує розуміння основ формування планового бюджету, де визначаються ліміти витрат для кожної категорії, а також деталізується розподіл коштів між основними напрямками, такими як заробітна плата, оренда, закупівля сировини та інші операційні потреби. Заплановані платежі відповідають передбаченим у бюджеті витратам, тоді як незаплановані виникають внаслідок непередбачених обставин або змін у ринкових умовах.

Перед здійсненням платежу фінансовий підрозділ ТОВ «Валартін Фарма» повинен подати заявку на оплату, яка проходить перевірку на відповідність затвердженому бюджету. На цьому етапі має аналізуватися відповідність заявки встановленим лімітам та категоріям витрат. У разі невідповідності бюджету, він

повертається на доопрацювання з необхідністю перегляду суми або джерела фінансування.

Рис. 3.6. Послідовність прийнятих рішень за виконанням бюджету у системі комплексного управління грошовими потоками ТОВ «Валартін Фарма», складено автором за [23, 46, 53]

Коли фактичні витрати перевищують заплановані показники, слід провести аналіз причин таких відхилень. На основі отриманих результатів приймаються рішення щодо подальших дій: оптимізації витрат, перегляду бюджету, пошуку додаткових фінансових ресурсів або внесення змін у грошові потоки. Будь-які коригування, що впливають на загальний бюджет підприємства, потребують узгодження з керівництвом для забезпечення прозорості та ефективності прийнятих рішень.

З метою підвищення фінансової ефективності ТОВ «Валартін Фарма» варто впровадити механізм прогнозування майбутніх витрат. Це дозволить завчасно планувати фінансові потоки, мінімізувати ризики касових розривів та своєчасно реагувати на зміни в бюджетних показниках. Завдяки чітко визначеній системі контролю платежів підприємство зможе підтримувати фінансову стабільність, уникати необґрунтованих витрат і покращувати управління грошовими ресурсами.

Для підвищення фінансової дисципліни, оптимізації грошових потоків і забезпечення ефективного контролю витрат, варто запровадити регламентований графік виконання платежів, а саме, здійснювати їх лише у визначені дні, такі як понеділок, середа та п'ятниця. Такий підхід дозволить систематизувати фінансові операції та забезпечити прогнозованість Cash Flow ТОВ «Валартін Фарма». Чітке визначення днів для проведення платежів сприятиме кращому управлінню ліквідністю та уникненню хаотичних витрат. Завдяки цьому можна заздалегідь оптимізувати доступні фінансові ресурси та приймати обґрунтовані рішення щодо виконання тих чи інших фінансових зобов'язань. Крім того, концентрація платежів у конкретні дні полегшить роботу фінансового відділу, зменшить міністерство навантаження та дозволить ретельніше перевіряти всі операції перед їх здійсненням. Це допоможе мінімізувати ризики незапланованих або несвоєчасних платежів.

Запровадження чітких дат оплати також позитивно позначиться на відносинах із постачальниками та підрядниками. Вони знатимуть графік виплат і зможуть заздалегідь планувати свої фінансові операції, що підвищить стабільність партнерських відносин. Це особливо важливо у фармацевтичному бізнесі, де своєчасне постачання активних фармацевтичних інгредієнтів та допоміжних матеріалів є критично необхідним для безперервного виробництва.

Додатковою перевагою цього підходу є зниження операційних ризиків. Чітко встановлені дні для здійснення платежів допоможуть уникнути нерационального використання фінансових ресурсів, що особливо актуально для підприємств із довгими виробничими циклами та високими операційними

витратами. ТОВ «Валартін Фарма» зможе більш ефективно контролювати відповідність витрат затвердженому бюджету та запобігати надмірному розподілу коштів. Така система дозволить утримувати необхідний рівень ліквідності та уникати касових розривів.

Для ефективної реалізації цього підходу варто впровадити систему акцептації платежів, згідно з якою всі платіжні заявки повинні бути затверджені до певного часу, наприклад, до вівторка та четверга, щоб забезпечити їх виконання у встановлені дні. Додатково рекомендуємо автоматизувати фінансові процеси, щоб платежі здійснювалися виключно у визначені періоди, а також заздалегідь інформувати постачальників про регламентовані дати виплат для узгодження умов співпраці. Важливим є також проведення щотижневого аналізу Cash Flow, це допоможе збалансувати витрати перед здійсненням платежів і сприятиме підвищенню ефективності фінансового планування ТОВ «Валартін Фарма».

Таким чином впровадження комплексного підходу, який поєднує аналіз, планування, контроль та реалізування, дозволяє забезпечити злагоджену взаємодію фінансових процесів та підвищує ефективність управління ТОВ «Валартін Фарма». Створення базиса фінансових моделей до змін як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі допомагає підтримувати гнучкість та конкурентоспроможність підприємства.

Приділення особливої уваги відповідальності управлінського персоналу за фінансову звітність є важливим елементом забезпечення прозорості фінансових процесів. Управлінський персонал відповідає за складання та достовірне подання фінансової звітності відповідно до НП(С)БО [5], а також за функціонування системи внутрішнього контролю, що сприяє запобіганню суттєвим викривленням у фінансовій звітності, викликаним як шахрайством, так і помилками. Удосконалення підходів до управління фінансовими потоками сприяє ефективному використанню ресурсів і підтримці стабільного розвитку діяльності підприємства.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 було розроблено практичні рекомендації щодо оптимізації грошових потоків для забезпечення фінансової рівноваги підприємства. Визначено, що для досягнення цієї мети необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає аналіз, планування, контроль та прогнозування руху коштів. Формування збалансованих грошових потоків сприяє стабільності підприємства, підвищує його фінансову стійкість і дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з непередбаченими фінансовими труднощами.

Важливим етапом у процесі фінансового управління є аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на формування грошових потоків. До зовнішніх факторів належать зміни в економічному середовищі, рівень купівельної спроможності, умови кредитування та особливості податкової політики. Внутрішні фактори включають собівартість продукції, конкурентоспроможність товарів, рівень ефективності використання фінансових ресурсів та наявність джерел внутрішнього фінансування.

Ефективне управління грошовими потоками ТОВ «Валартін Фарма» потребує застосування певних механізмів, які дозволяють збалансувати надходження і витрати коштів. Одним із таких механізмів є розробка платіжного календаря, що дозволяє систематизувати виконання фінансових зобов'язань та оптимізувати рух коштів. Використання такого підходу сприяє запобіганню касових розривів та підвищує ліквідність підприємства.

Важливим аспектом є зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування, що передбачає активне використання внутрішніх резервів підприємства. У цьому контексті рекомендовано розглядати альтернативні методи фінансування, зокрема отримання авансових платежів від контрагентів, оптимізацію умов комерційного кредиту та підвищення рівня стійких пасивів. Рациональне використання кредитних ресурсів ТОВ «Валартін Фарма» дозволить уникнути надмірного боргового навантаження та забезпечить фінансову стабільність у довгостроковій перспективі.

Запропоноване системне планування грошових потоків ТОВ «Валартін Фарма» передбачає складання багатоваріантних фінансових прогнозів, що враховують можливі сценарії розвитку підприємства. Основним документом, що визначає фінансову стратегію при цьому є план надходжень і витрат грошових коштів. Його використання сприятиме ефективному управлінню фінансовими ресурсами та дозволить оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі.

Запровадження регламентованого графіка виконання платежів дозволить ТОВ «Валартін Фарма» підвищити фінансову дисципліну, мінімізувати ризики нецільового використання коштів та покращити контроль за грошовими потоками. Обмеження виконання платежів визначеними днями сприяє прогнозованості фінансових операцій, покращує планування та дозволяє уникнути хаотичних витрат. Це також покращить взаємовідносини ТОВ «Валартін Фарма» з постачальниками, забезпечуючи їм передбачуваність у розрахунках.

Таким чином, для забезпечення фінансової стабільності підприємства запропоновано впровадити системний підхід до управління грошовими потоками, що включає аналіз фінансових показників, планування витрат і доходів, контроль за виконанням бюджету та прогнозування майбутніх фінансових результатів. Комплексне управління фінансовими ресурсами дозволить підвищити ефективність діяльності підприємства, мінімізувати фінансові ризики та забезпечити його сталий розвиток у конкурентному середовищі.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У результаті проведеного дослідження було визначено ключові аспекти ефективного управління грошовими потоками підприємства.

У розділі 1 узагальнено теоретичні основи управління грошовими потоками на підприємстві. Визначено, що управління грошовими потоками є важливою складовою фінансової діяльності підприємства та забезпечує його фінансову стійкість. Грошові потоки відображають рух коштів, що формуються та використовуються в межах операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Їх збалансованість сприяє підтримці платоспроможності, мінімізації фінансових ризиків та ефективному використанню ресурсів.

З'ясовано, що ефективність управління грошовими потоками залежить від комплексного підходу, що включає аналіз, планування, контроль та прогнозування. Впровадження такого підходу дозволяє підприємству визначати «вузькі місця» у фінансових потоках, оцінювати рівень залежності від зовнішнього фінансування та оптимізувати фінансові ресурси. Управління грошовими потоками базується на принципах ліквідності, збалансованості, своєчасності та врахування ризиків. Ефективним є застосування методів бюджетного планування, контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості, використання фінансових інструментів та автоматизованих систем фінансового менеджменту.

У розділі 2 було проаналізовано управління грошовими потоками на прикладі підприємства фармацевтичної галузі. Аналіз фінансового стану ТОВ «Валартін Фарма» засвідчив, що ефективність управління грошовими потоками безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємства. Аналіз показав, що, незважаючи на загальну стабільність у попередні роки, у 2023 р. спостерігається зменшення активів ТОВ «Валартін Фарма», що потребує коригувальних дій. Значне скорочення дебіторської заборгованості свідчить про покращення ліквідності, проте зниження оборотних активів вимагає пошуку шляхів оптимізації фінансового циклу. Виявлено, що досягнення фінансової

рівноваги можливе шляхом раціонального використання внутрішніх резервів, зменшення залежності від кредитних ресурсів та оптимізації витрат.

У розділі 3 було обґрунтовано рекомендації для ТОВ «Валартін Фарма» щодо покращення управління його системи грошових потоків.

Проведена оцінка показала, що одним із дієвих інструментів управління грошовими потоками є запровадження платіжного календаря, що сприяє прогнозованості фінансових операцій, підвищенню рівня ліквідності та уникненню хаотичних витрат. Обмеження виконання платежів визначеними днями дозволить підприємству ефективніше розподіляти фінансові ресурси та покращити контроль за витратами. Впровадження регламентованого графіку платежів також сприяє покращенню взаємовідносин з постачальниками та підрядниками, оскільки забезпечує передбачуваність розрахунків.

У ході дослідження було розроблено практичні рекомендації для підвищення ефективності управління грошовими потоками. Запропоновано вдосконалити процес планування фінансових потоків шляхом складання багатоваріантних прогнозів, що враховують різні сценарії розвитку підприємства. Розробка та використання фінансових планів ТОВ «Валартін Фарма» дозволить своєчасно реагувати на зміни у ринковому середовищі та підтримувати стабільність фінансової стійкості. Додатково рекомендовано зменшити залежність від зовнішніх джерел фінансування, використовуючи альтернативні методи залучення коштів, такі як отримання авансових платежів, оптимізація комерційного кредиту та ефективне управління дебіторською заборгованістю.

Запровадження комплексного підходу до управління грошовими потоками дозволить підвищити ефективність діяльності ТОВ «Валартін Фарма», мінімізувати фінансові ризики та забезпечити його сталий розвиток у конкурентному середовищі. Системне управління фінансовими ресурсами сприятиме оптимальному використанню коштів, своєчасному реагуванню на зміни у зовнішньому середовищі та покращенню фінансової стійкості

підприємства. Таким чином, запропоновані заходи забезпечать підприємству стабільність, підвищення прибутковості та зміцнення його позицій на ринку.

Ефективне управління грошовими потоками має вирішальне значення для забезпечення фінансової стабільності фармацевтичного підприємства. Оскільки ця галузь характеризується значними витратами на дослідження, виробництво та сертифікацію продукції, грамотне планування та розподіл коштів дає змогу мінімізувати фінансові ризики, підвищити ліквідність та забезпечити стабільність розрахунків.

Узагальнюючи проведені дослідження, можна зробити висновок, що оптимізація грошових потоків є ключовим фактором для забезпечення фінансової рівноваги підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T172258>
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
3. Закон України «Про лікарські засоби». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukc.gov.ua/knowledge/chy-maye-pravo-likar-vidmovyty-patsiyentu-v-pidpysanni-deklaratsiyi/>
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» (МСБО 7) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-07_ua_2018.pdf
5. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
6. Азаренкова О.І. Фінансовий менеджмент: підручник / О.М. Азаренкова, О.В. Мельник, О.В. Піддубна та ін.; за ред. О.М. Азаренкової. – Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020.
7. Аналіз фармацевтичного ринку в Україні. 2023 рік. // Pro consulting. Дослідження ринків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-farmaceuticheskogo-rynka-v-ukraine-2023-god>
8. Бандурка О.М. Фінансовий менеджмент: теорія та практика / О.М. Бандурка, М.М. Єрмошенко, В.М. Федосов та ін.; за ред. О.М. Бандурки. – Х.: Право, 2016.

9. Біленко Д.В. Системний підхід до управління грошовими потоками підприємства в умовах ризиків та невизначеності / Д.В. Біленко // Фінанси, облік, банки. – 2017. – № 1. – С. 46-54.

10. Бланк І.А. Управління фінансами підприємства. – К.: Центр навчальної літератури, 2019.

11. Бублик Є.О. Обмеження готівкових розрахунків в Україні / Є.О. Бублик // Економіка і прогнозування. – 2013. – №2 – С. 34-42.

12. Вареник В.М. Аналіз управління грошовими потоками в економіці України: аналітичний аспект / В.М. Вареник // Ефективна економіка. 2012. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=899>

13. Васюренко О.В. Грошові потоки підприємства. Навч. посібник. – К.: Знання, 2000. – 243 с.

14. Гайдаржійська О.М., Костюнік О.В., Ткач Д.Ю. Особливості аналізу, обліку й аудиту грошових коштів / О.М. Гайдаржійська, О.В.Костюнік, Д.Ю. Ткач // Причорноморський економічний вісник. – Одеса, 2018. – Вип. 33. – С. 238-246.

15. Геєць В.М. Фінансовий менеджмент: підручник / В.М. Геєць, В.В. Ковальчук, В.В. Козюк та ін. – За ред. В.М. Геєця. – К.: ВД «Професіонал», 2018.

16. Грицай О.І. (2020). Використання цифрових технологій у фінансових розрахунках. / О.І. Грицай // Економічний вісник. – 2020. – № 4. С. 65-78.

17. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцова О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах / І.В. Гріщенко, Н.В. Білецька, О.О. Одінцова // Економіка та суспільство. – 2021. – № 34. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-626>

18. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Циганчук В.А. Методи формування конкурентоспроможності підприємств / І.В. Гріщенко, Т.П. Гринчук, В.А. Циганчук // Економіка та суспільство. – 2022. – № 39. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-82>

19. Гріщенко І.В., Кобаль О.А. Завдання оцінки фінансового стану підприємства / І.В. Гріщенко, О.А. Кобаль // Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць. – Всеукраїнська науково-практична конференція. – Вінниця, 22-23 квітня 2021. – С. 74-77.

20. Економіка та економічна безпека держави. Теорія та практика: Монографічний навчальний посібник / С. Давиденко, О. Єгорова, В. Приходько, П. Матішак, Я. Голоніч, П. Кошінець, М. Мачкінова, М. Доброволська та ін. – Ужгород: РІК-У, 2017. – 388 с. – (Серія «Кафедральна бібліотека. Міжнародні економічні відносини». Вип. 4).

21. Єрешко Ю.О. Моделі оптимізації грошових потоків підприємства / Ю.О. Єрешко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/223f81-4b5c-4949-b156-cd026d59cf13/content>

22. Жураковська Г. Підвищення надійності фінансової звітності: вимоги міжнародних стандартів / Г. Жураковська // Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів у умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів: Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 90-річчю з дня заснування Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, 30 жовтня 2020 року / редкол.: Т.Г. Маренич [та ін.]; АНТУСГ. – Х.: «Стильна типографія», 2020. – 266 с. – С. 18-21.

23. Заремба Є.М. Грошові потоки підприємства: сутність і класифікація / Є.М. Заремба // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – Вип. 2 (23). – С.87-92.

24. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник / М.М. Александрова, С.В. Бардаш, О.С. Бородкін, Т.А. Бутинець та ін.; за ред. Г.Г. Кірейцева. - 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2018. – 496 с.

25. Ковальов В.В. Фінансовий менеджмент: теорія і практика. – К.: Лібра, 2015.

26. Ковальчук В.В. Сучасні методи фінансового менеджменту. – Х.: Фінанси України, 2021.

27. Козьмук Н.І., Завалій О.В. Шляхи вдосконалення грошових розрахунків підприємств / Н.І. Козьмук, О.В. Завалій // Вісник Університету банківської справи. – 2016. – № 3(27). – С. 36-41.

28. Колузанов К.В., Колузанова Н.О. Аналіз структури руху грошових потоків для прийняття довгострокових управлінських рішень / К.В. Колузанов, Н.О. Колузанова // Економіка АПК. - 2013. - № 2. - С.80-85.

29. Корнева Н.О., Барабан Т.В. Системний підхід до управління грошовими потоками підприємств / Н.О. Корнева, Т.В. Барабан // Молодий вчений. – 2018. – № 5(57). – С. 298-302.

30. Костюк-Пукаляк О.М. Вплив фінансів на грошові потоки підприємств в умовах євроінтеграційних процесів в Україні / О.М. Костюк-Пукаляк // Економіка: реалії часу. – 2017. – №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://economics.org.ua/index.php/2017/No1/171.pdf>

31. Кошельок Г.В. Факторні моделі грошових потоків підприємства / Г.В. Кошельок // Зовнішній торговельно-економічна фірми, право. – 2014. – № 5-6. – С.161-171.

32. Кошельок Г.В., Грінченко Р. Аналіз грошових потоків у системі управління підприємством / Г.В. Кошельок, Р. Грінченко // Галицький економічний вісник. – 2020. – Т. 63, № 2. – С. 231-242.

33. Лахтіонова Л.А. Фінанси підприємств. – К.: Центр учбової літератури, 2015.

34. Лапіна І.С., Гончаренко О.М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / І.С. Лапіна, О.М. Гончаренко та ін.; за заг. ред. І.С. Лапіної – Одеса: Атлант, 2016 – 313 с.6. Нагайчук В.В. Управління грошовими потоками підприємства / В.В. Нагайчук // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 1 (52). – С. 245-249.

35. Литвин І.С., Іващенко А.І. Шляхи удосконалення системи управління грошовими потоками / І.С. Литвин, А.І. Іващенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – №2. – С. 51-56.

36. Луніна І.О., Білоусова О. Стійкість державних фінансів України у довгостроковій перспективі / І. Луніна, О. Білоусова, Т.Г. Бондарук, О.В. Степанова // Інститут економіки та прогнозування НАН України. – За ред. д.е.н. І.О. Луніної. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://ief.org.ua/docs/mg/333.PDF>

37. Майорова Т.В. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2021.

38. Майборода О.В. Оптимізація фінансових потоків промислового підприємства: теоретичні аспекти питання / О.В. Майборода // Економіка розвитку. – Х.: ХНЕУ. – 2022. – №1 (61) – С. 107-110.

39. Майборода О.В. Напрямки управління грошовими потоками підприємства / О.Є. Майборода, О.В. Майборода, О.В. Рєшлюк // Економіка та управління підприємствами. – 2017. – Вип. 6. – С. 305-309

40. Мельник М.І., Данилова Т.М. Управління грошовими потоками підприємства / М.І. Мельник, Т.М. Данилова // Регіональна економіка та управління. – 2020. – Вип. 2 (80) – С. 14-43.

41. Мочерний С.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. – Л.: Магнолія, 2006.

42. Мулик Т.О. Організація аналізу грошових потоків на підприємстві / Т.О. Мулик // Економіка та суспільство. – 2022. – Вип. 40. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-3>

43. Нікольчук Ю.М., Лугівська О.П. Організаційно-економічний механізм управління грошовими потоками підприємства в сучасних умовах господарювання / Ю.М. Нікольчук, О.П. Лугівська // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2020. – № 3. – С. 95-102.

44. Опарін В.М. Управління фінансами підприємств / В.М. Опарін, О.В. Василик, С.В. Мочерний та ін.; за ред. В.М. Опаріна. – К.: КНЕУ, 2017.

45. Орієхова К.В., Головка О.Г. Стратегія управління рухом грошових коштів підприємства / К.В. Орієхова, О.Г. Головка // Економіка і право. – 2022. – №1(64). – С. 89–97. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1072>

46. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: підручник / Кол. авт. за заг. ред. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.

47. Попович О.В., Матківська Т.Я. Тлумачення поняття «грошові потоки» та їх класифікація / О.В. Попович, Т.Я. Матківська // Економіка. Фінанси. Право. – 2019. – №5. – С.23-27.

48. Свистун Л.А. Теоретичні засади управління грошовими потоками підприємства в умовах кризи в економіці / Л.А. Свистун, К.О. Нечухран, Д.О. Шустваль // Modern Economics. – 2020. – №21. – С. 192-198. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/21-2020/svystun.pdf>

49. Скриль В.В., Струченко І.О. Планування грошових потоків підприємства / В.В. Скриль, І.О. Струченко // Ефективна економіка. – 2018. – № 12. – С.12-20.

50. Стогуд О. І. Фінансовий менеджмент: управління грошовими потоками на підприємствах / О. І. Стогуд // Інвестиційна практика та досвід. – 2014. – № 17. – С. 45-48.

51. Структура фармацевтичного ринку України // Блог YC.Market [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.youcontrol.market/struktura-farmatsievtichnogho-rinku-ukrayini/>

52. Тенденції розвитку фармацевтичного ринку у 2025 р. // Proxima: Analyse, Act, Archive, Research. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://proximaresearch.com/ua/ua/novini/perspektyvy-rozvytku-farmaczevtychnogo-rynku-2025/>

53. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / О.О Терещенко, Я.І. Невмержицький, А.П. Куліш та ін.; За заг. ред. О.О Терещенка. – К.: КНЕУ, 2013. – 312 с.

54. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Т.В. Калінеску, В.С. Альошкін, В.Г. Кудіна. – Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2010. – 372 с.

55. Харченко В.А. Система управління грошовими потоками підприємства / В.А. Харченко // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 1. – С. 161-165.

56. Шевченко А.А., Лучкова О.М. Економічна сутність грошових потоків / А.А. Шевченко, О.М. Лучкова // Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки. – 2018. – Вип. №89. – С.108-113.

57. Щепіна Т.Г., Титаренко А.Д. Комплексний аналіз грошових потоків державного підприємства «Антонов» / Т.Г. Щепіна, А.Д. Титаренко // Modern Economics. – 2021. – № 26. – С. 178-184. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-27)

58. Юрченко О.Ю. Стратегічне управління грошовими потоками підприємства / О.Ю. Юрченко // Бізнес-навигатор. – 2020. – Вип. 4 (47). – С. 77-82.

59. Ясишена В.В., Соснова І.М. Методика проведення аналізу грошових потоків підприємства / В.В. Ясишена, І.М. Соснова // Інноваційна економіка. – 2012. – № 12(28). – С. 131-139.

60. Mohammadi A. Dynamic Cash Flow Management Under Uncertainty: Integrating Scenario Planning and Advanced Analytical Tools. International Journal of Applied Research in Management, Economics and Accounting. – 2024. – Vol. 2(1). – P. 23-34. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://prepnuggets.com/cfa-level-1-study-notes/financial-statement-analysis-fsa-study-notes/understanding-cash-flow-statements/principles-and-classification-of-cash-flows/>

61. www.bank.gov.ua

62. <https://index.minfin.com.ua/ua/>

63. <https://mof.gov.ua/>

АНОТАЦІЯ

Максименко С.О. «Грошовий оборот і удосконалення системи розрахунків на підприємстві».

Кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування», ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ, 2025 р.

Проведене дослідження висвітлює питання ефективного управління грошовими потоками підприємства в умовах ринкового середовища.

У роботі розглянуто теоретичні основи управління грошовими потоками, здійснено їхню класифікацію, а також визначено ключові принципи та методи оптимізації руху фінансових ресурсів. Проаналізовано основні зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на формування грошових потоків підприємства. Особливу увагу приділено методам бюджетного планування, контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості, використанню фінансових інструментів та технологій фінансового менеджменту.

Практична частина роботи містить аналіз фінансового стану та системи управління грошовими потоками ТОВ «Валартін Фарма», яке працює на фармацевтичному ринку України.

У роботі запропоновано комплекс заходів щодо запровадження системного підходу до управління грошовими потоками підприємства. Використання інструментів фінансового прогнозування, контроль за виконанням бюджету та оптимізація витрат є важливими складовими ефективного фінансового менеджменту. Запропоновані заходи спрямовані на покращення фінансового стану підприємства, підвищення його платоспроможності та прибутковості в довгостроковій перспективі.

***Ключові слова:** грошові потоки, фінансове управління, платіжний календар, бюджетування, системний підхід.*

ANNOTATION

Maksymenko S.O. "Cash Flow and Improvement of the Payment System in the Enterprise".

Qualification thesis for the second (master's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and Stock Market", educational program "Finance, Banking and Insurance", Higher Educational Institution "National Academy of Management", Kyiv, 2025.

The conducted research highlights the issues of effective cash flow management in an enterprise under market conditions.

The study examines the theoretical foundations of cash flow management, classifies them, and defines key principles and methods for optimizing financial resource movement. It analyzes the main external and internal factors influencing the formation of cash flows within an enterprise. Special attention is given to budget planning methods, accounts receivable and payable control, the use of financial instruments, and financial management technologies.

The practical part of the thesis includes the analysis of the financial state and cash flow management system of LLC "Vita Pharma", which operates in the pharmaceutical market of Ukraine.

The study proposes a set of measures for implementing a systematic approach to cash flow management in an enterprise. The use of financial forecasting tools, budget execution control, and cost optimization are key components of effective financial management. The proposed measures are aimed at improving the financial position of the enterprise, increasing its solvency, and enhancing its profitability in the long-term perspective.

Keywords: *cash flow, financial management, payment calendar, budgeting, systematic approach.*